

Englannin kieli kansainvälistyvässä työelämässä –
kielenkäyttäjien asenteita, kokemuksia ja tunteuksia kielen käyttöön liittyen

Emili Aulio
Syventävien opintojen tutkielma
Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten
kielten ja kulttuurien maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Helmikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma

Opintosuunta: Suomen kieli

Tekijä: Emili Aulio

Työn nimi: Englannin kieli kansainvälistyvässä työelämässä –
kielenkäyttäjien asenteita, kokemuksia ja tuntemuksia kielen käyttöön liittyen

Työn laji: Syventävien opintojen tutkielma

Kuukausi ja vuosi: Helmikuu 2021

Sivumäärä: 47 s. + lähteet ja liite

Avainsanat: Kieliasenteet, kieliasennetutkimus, sosiolingvistiikka, englannin kieli, työelämän kieli, kielipolitiikka

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja:

Tiivistelmä: Tutkielma käsittelee työntekijöiden asenteita, tuntemuksia ja kokemuksia englannin kieleen liittyen suomalaisilla työpaikoilla. Kansainvälistymisen, viestintäteknologian kehittymisen sekä globalisaation vaikutuksesta erilaisten työyhteisöjen kieli on muutoksessa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten näihin muutoksiin ja kielenkäyttöön suhtaudutaan työntekijätasolla: se pyrkii vastaamaan kysymyksiin kielitaidon riittävydestä, yritysten kielilinjauksista ja kielitaito-odotuksista. Lisäksi se tarkastelee kielen vaikutusta sosiaalisiin tilanteisiin työyhteisössä.

Tutkielma kytkeytyy sosiolingvistiseen kieliasennetutkimukseen ja yritysmaailman kielipolitiikasta tehtyyn tutkimukseen. Aineistona on kyselylomake, johon vastasi 30 työntekijää viiden eri alan yrityksestä. Vastajien äidinkieli on suomi, mutta he käyttävät työssään englannin kieltä.

Tutkimuksessa havaittiin, että englannin kieltä käytetään laajasti erilaisissa yhteyksissä työpaikoilla. Vaikka moni vastaaja koki kielitaitonsa riittäväksi, aiheutti englannin kielen käyttö kuitenkin myös negatiivisia tuntemuksia, esimerkiksi epävarmuutta ja kokemuksia itseilmaisun rajallisuudesta. Suullinen kielenkäyttö koettiin haastavampana kuin kirjallinen. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että virallinen, kirjattu kielipolitiikka ja erilaiset kielilinjaukset puuttuvat useista yrityksistä. Englannin kielen taito näyttäytyy työpaikoilla olettamuksena, ja kielikäytännöt muotoutuvat ilman virallisia linjauksia eri tavoin neuvottelemalla tai osallistujien äidinkielestä tai kielitaidosta riippuen. Linjausten puuttuminen koetaan myös hankalana ja turhauttavana.

Asenteet englannin kieltä ja sen tarpeellisuutta kohtaan ovat kuitenkin tulosten mukaan myönteisiä, eikä kieltä tai sen käyttöä koeta uhaksi suomen kielelle. Englannin kieli nähdään tarpeellisena, jopa välttämättömänä kansainvälistyvän työelämän ja kilpailukyvyn kannalta. Englannin kielitaidolla on käyttäjälleen myös henkilökohtainen hyöty, ja kielitaitoa ollaan valmiita kehittämään.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Teoriataustaa	3
2.1 Sosiolingvistiikka ja kieliasennetutkimus.....	4
2.2 Yritysmailman kielipolitiikka	6
2.3 Työelämän englannin kielen aiempi tutkimus	9
3 Aineisto ja vastaajat	12
3.1 Kyselylomake.....	12
3.2 Vastaajien taustaa.....	14
4 Englannin kieli työelämässä vastaajien kuvaamana.....	16
4.1 Kielitaito ja resurssit	16
4.2 Työpaikkojen kielenkäyttötilanteet ja kielilinjaukset	24
4.3 Kielitaidon riittämättömyys ja sosiaaliset tilanteet	32
4.4 Kielenkäyttäjien asenteita	40
5 Lopuksi.....	45
Lähteet.....	48
Liite 1: Kyselylomake.....	51

1 Johdanto

Yritysten ja työelämän kieli on lisääntyvän englannin ja muiden vieraiden kielten käytön, arvostuksen ja osaamisen takia muutoksessa. 2000-luvun kiihtyvä globalisaatio, kansainvälistyminen sekä viestintäteknologian kehittyminen näkyy myös siinä, mitä kieliä käytämme, arvostamme ja kuulemme. Yrityksissä tapahtuu nopeita kielenkäyttöön liittyviä muutoksia, ja päätöksiä ohjailee ulkomainen työvoima, halu pärjätä globaaleilla markkinoilla sekä tarve löytää koko henkilöstön yhteisesti osaava ja käyttämä kieli. Suuret yritykset muuttuvat monikansallisiksi, mutta myös pienissä ja keskisuurissa yrityksissä muutos näkyy muun muassa ulkomaisten yhteyksien ja kansainvälisen verkoston lisääntymisenä. Suomen kielen asema yritystoiminnassa muuttuu, kun kielitaitoa ja sen tarvetta punnitaan uusilla tavoilla. Monikansallisuuden aikana kielikäytännöt ovat nousseet yritysmaailman puheenaiheeksi. Työntekijöiden liikkuvuuden ja ulkomaankaupan lisäksi yritykset näkevät kielen ja viestinnän hyödykkeinä, jotka voivat vahvistaa mahdollisuuksia kansainvälisesti. Selkein ilmiö työelämän kieleen liittyen onkin englannin kielen käytön lisääntyminen. Englannin kieli on saavuttanut aseman *lingua francana*: yleismaailmallisena, yhteisenä kielenä, jota käytetään esimerkiksi tieteen ja liike-elämän aloilla. Näiden tekijöiden seurauksena yrityksissä valitaan yhä useammin englanti yhteiseksi käyttökieleksi, ja valinta esitetään useassa yrityksessä tarpeellisena ja luonnollisena. (Ks. esimerkiksi Lønsmann & Mortensen 2018: 436, Ehrenreich 2010: 408, Kangasharju, Piekkari & Säntti 2010: 154). Koska kielenkäyttö muuttuu ja esimerkiksi kielitaitovaatimukset ja kielenkäyttötilanteet eivät välttämättä näyttäydy yhtä selkeinä kuin ennen, yrityksissä tuotetaan nykyään myös virallisia ohjeistuksia kielenkäyttöön liittyen. Yrityksissä toteutetaan siis kielipoliittikkaa kielipoliittisten linjausten kautta, mutta mikäli virallisia linjauksia ei ole, niin kielikäytännöt muovautuvat ja muodostuvat kielitarpeiden ja kielenkäyttötilanteiden mukaan.

Siitä, miten näihin kielikäytäntöihin, muutoksiin ja linjauksiin työympäristössä mukaudutaan ja miten käytännöt toteutuvat ja onnistuvat, puhutaan kuitenkin vähemmän. Tutkielmani tavoitteena on selvittää englannin kielen käyttöön liittyviä tunteita ja asenteita työelämässä. Tutkin, mitä ajatuksia englannin kieli, sen käyttö ja kielitaito työntekijöissä herättää. Tutkimus paneutuu myös erilaisiin selviytymiskeinoihin, joita käytetään tilanteissa, joissa kielitaito ei riitä. Lisäksi selvitän tutkimukseen osallistuvien henkilöiden työpaikkojen

kielitaitovaatimuksia ja kielilinjauksia; onko vastaajien mukaan kielenkäyttöön selviä ohjeistuksia ja miten ne näkyvät työympäristössä. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä kielenkäyttötilanteita, kielitaitovaatimuksia ja kielilinjauksia yrityksissä on ja miten nämä näkyvät käytännössä?
2. Mikäli kielitaito ei riitä, millaisia keinoja näissä tilanteissa käytetään ja miten kielitaito vaikuttaa sosiaalisiin tilanteisiin työpaikalla?
3. Millaisia tunteita ja asenteita englannin kielen käyttöön työelämässä liitetään ja mitä asenteita liittyy esimerkiksi kielen tarpeellisuuteen tai suomen kielen asemaan liittyen?

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat äidinkieleltään¹ suomenkieliset työntekijät, jotka käyttävät englantia työssään. Aineistona on laadullinen kyselytutkimus. Koska tutkimuksen kohteena on suomenkielisten tutkittavien käsitykset englannin kielestä, viitataan tutkielmassa myöhemmin termillä *kielitaito* englannin kielen taitoon.

Englannin kieli työelämässä on noussut lähiaikoina esiin myös mediassa. Katsaus aiheesta kirjoitettuihin mielipidekirjoituksiin ja uutisiin Helsingin Sanomissa antaa kuvaa suomen kielen asemaa heikentävästä englannin kielestä, jonka osaaminen ei ole nykypäivänäkään itsestäänselvyys. Helsingin Sanomien mielipideosastolla julkaistiin tutkimuksen vastausten keräämisen aikaan mielipidekirjoitus otsikoilla ”Häpeän kielitaitoani ja toistaiseksi olen onnistunut välttämään yliopistolla kurssit, jotka pidetään englanniksi” (Helsingin Sanomat 12.11.2019) sekä helsinkiläisen rehtorin vastine ”Kielivirheistä huomauttelu opettaa vaikenemaan kaikilla kielillä” (Helsingin Sanomat 14.11.2019). Kielen oppimiseen otettiin mielipidekirjoituksella kantaa otsikolla ”Englannin kieli ei ole helppo kieli, jonka oppiminen kävisi leikistä” (Helsingin Sanomat 19.9.2020). ”Englanti syö suomen” -uutisessa fennougristiikan professori Janne Saarikivi toteaa ”englannin kielen uhkaavan kieliä kaikkialla, mutta nöyrässä Suomessa tilanne on erityisen paha” (Helsingin Sanomat 27.5.2020). Saarikivi palkittiin myöhemmin Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Juteini-palkinnolla; perusteissa todettiin Saarikiven ”monin tavoin puolustaneen suomen kieltä yhä enemmän englanninkieliseksi muuttuvassa kulttuurissa” (Helsingin Sanomat 28.11.2020). Alkujaan aiheeseen törmäsin myös verkkoyhteisöpalvelu LinkedInissä, jossa viestintäalalla toimiva henkilö kuvaili päivityksessään hätäännystä, kun yrityksen kieli muuttuu suomesta englanniksi,

¹ 'Äidinkieli' ei ole terminä aina yksiselitteinen, katso esimerkiksi Ben Rampton (1990): Displacing the 'native speaker': expertise, affiliation, and inheritance. ELT Journal Volume 44/2. Oxford University Press.

ja kielitaitoa omassa tehtävässä toimimiseen odotetaan koko työyhteisöltä. Päivityksestä ja siihen tulleista kommentteista kävi ilmi, ettei englannin kielitaidottomuutta aina kehdata työpaikalla myöntää ja yrityskielen muutokset aiheuttavat kuormitusta ja jopa häpeää.

Kielitaidon ja englannin kielen ajankohtaisuus ja tarpeellisuus sekä vierasperäisen työvoiman lisääntyminen näkyy Suomessa kansallisella tasolla. Vuonna 2018 Elinkeinoelämän keskusliitolle tehdyssä suunnitelmassa ehdotetaan, että englanti nostetaan Suomessa virkakieleksi. Tämä tarkoittaisi, että palveluita olisi mahdollista saada englanniksi, mutta myös sitä, että henkilöllä olisi oikeus käyttää työssään englantia. Raportissa esitetään, että suomen kielen opiskelu on maahan muuttavalle suuri investointi, jonka opetteluun liittyy riski; pienellä alueella puhuttua kieltä ei välttämättä haluta opiskella. Ehdotuksella onkin tarkoitus houkutella ulkomaalaista osaamista Suomeen. Kilpailukykyinen ympäristö rakentuukin raportin mukaan myös siitä, että esimerkiksi lupa-asiat olisi mahdollista hoitaa englanniksi. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2018: 18).

Aihe onkin ajankohtainen usealla tavalla. Ilmiönä kansainvälistyvän globaalien maailman kielivalinnat, englannin kielen asema ja lingua franca on laaja. Tutkimukseni keskittyy liike-elämän englannin kieleen kielenkäyttäjien eli työntekijöiden kokemusten ja asenteiden kautta. Käsittelen teoriataustaosiossa sosiolingvististä kieliäsenntutkimusta, kielipolitiikkaa ja aiempaa työelämän englannin kielen tutkimusta. Aineiston ja vastaajien esittelyn jälkeen avaan kyselyssä saatuja tutkimustuloksia englannin kielen käyttöön liittyen.

2 Teoriataustaa

Tutkielman teoreettisen kielen tutkimuksellisen viitekehyksen muodostaa sosiolingvistinen kieliäsenntutkimus, joka tutkii kieleen ja kielenkäyttäjään liitettyjä asenteita ja tunteita. Keskityn tutkielmassa kielenkäyttöön liitettyjen asenteiden ja tuntemusten lisäksi myös kielipolitiikkaan, jonka saralla keskiössä on yritysten kielipolitiikka. Luvussa luodaan katsaus myös aiheesta lähiaikoina tehtyyn tutkimukseen.

2.1 Sosiolingvistiikka ja kieliassennetutkimus

Sosiolingvistiikka on kielitieteen osa-alue, joka käsittelee kieltä sen yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa ympäristössä ja tutkii, miten todellisuus rakentuu kielellisin keinoin. Sosiolingvistiikka pyrkii vastaamaan kysymyksiin liittyen kielenkäytön ja yhteiskunnallisen todellisuuden välisiin yhteyksiin. Tutkimusala on laaja, ja se voidaan määritellä useista näkökulmista, mutta perusmääritelmältään sosiolingvistiikka tutkii kielenkäytön ja sosiaalisten rakenteiden suhdetta. (Nuolijärvi 2000: 13–15.) Sosiolingvistiikka tutkii kielen variaatiota ja muutosta, monikielisyyttä, kielenvaihtoa ja säilyttämistä sekä kieliassenteita (Lappalainen & Nuolijärvi 2020: 865). Sosiolingvistisen tutkimuksen lähtöasetelmana on käsitys siitä, että yhteiskunnalliset tekijät ja muutokset näkyvät kielessä, vaikuttaen kielenkäyttöön ja vuorovaikutukseen. Kielenkäyttö vaikuttaa puolestaan yhteiskuntaan ja sen toiminnan näyttäytymiseen. (Lappalainen & Nuolijärvi 2020: 867.) Kieltä voi tarkastella sosiolingvistisesti myös globalisaation näkökulmasta. Globalisaatio tarkoittaa ihmisten, pääoman ja hyödykkeiden maailmanlaajuisista liikkumista esimerkiksi viestintäteknologian avulla (Blommaert 2010: 13). Globalisaatioon liittyy myös lingvistisiä teemoja, kuten monikielisyys, diversiteetti, kieliyhteisöjen useiden kielten rinnakkainen käyttö eli rinnakkaiskielisyys sekä kieliresurssien, kuten kielten ja kieltenkäyttäjien liikkuminen. (Blommaert 2010: 4–6).

Sosiolingvistisen kielentutkimuksen alaan kuuluu kieliassennetutkimus, joka tutkii kieleen ja kielenkäyttäjiin liitettyjä asenteita ja käsityksiä. Kieliassenteet ja käsitykset sekä näiden tutkimus on kuulunut sosiolingvistiikan kenttään jo varhaisessa vaiheessa, mutta laajamittaisemmin kieliassenteita on alettu tutkia 2000-luvulla (Lappalainen & Nuolijärvi 2020: 882). Kieliassenteet tarkoittavat asenteita, joita ilmenee kieliä, kielen alueellisia tai sosiaalisia murteita sekä kielen puhujia tai kirjoittajia kohtaan. Kieliassenteiden tutkimus alkoi 1960-luvulla, ja tutkimuksen keskiössä on ollut kysymys siitä, miten ja miksi asenteet syntyvät. Kieliassenteiden syntyä on määritetty henkilön sisäisen tilan, ärsykkeiden ja esimerkiksi kielen loogisuuden, paremmuuden tai esteettisyyden kautta. Todellisuudessa kieliassenteet liittyvät kuitenkin pohjimmiltaan sosiaaliseen ympäristöön ja tässä ympäristössä ilmeneviin arvostuksiin ja muihin tekijöihin. Kieliassenteita on tutkittu useista eri näkökulmista eri menetelmiä ja aineistoja käyttäen. Näistä menetelmistä tyypillisimpiä ovat suorat ja epäsuorat

menetelmät. Suorassa menetelmässä tutkimusaineistona on kyselyt ja haastattelut, ja tutkittavien henkilöiden asenteita kysytään suoraan. Epäsuorassa menetelmässä tutkitaan sen sijaan koehenkilön ensireaktiota puhenäytteeseen, perusoletuksena että puhetapa saa kuulijan luokittelemaan puhujan tiettyyn ryhmään tai liittämään nauhalla kuuluun puhujaan muita piirteitä. (Kalaja 1999: 46–50.) Tutkimusmenetelmät ovat kuitenkin saaneet myös kritiikkiä esimerkiksi laboratoriomaisista tutkimusolosuhteista, puhenäytteiden laadusta, asennemittareiden puutteellisista teoreettisista ulottuvuuksista ja siitä, että asenteet määritetään vakaaksi sisäiseksi tilaksi, joka on reaktio johonkin ärsykkeeseen. Vaihtoehtoisia tutkimussuuntauksia ovat esimerkiksi diskurssianalyysi, sosiaalikonstruktivistinen ajattelu ja asenteiden sosiaalinen määrittely, joka näkee asenteet arkipäivän kielellisenä toimintana ja tunnistaa asenteiden vaihtelevan tilanteesta toiseen ja jopa saman tilanteen sisällä eri tekijöistä riippuen. Vaihtoehtoiset suuntauksukset eivät siis hae vastausta siihen, mikä asenne kieleen on, vaan mikä asenteiden funktio on; milloin asenne esitetään missäkin muodossa ja mihin tällä pyritään. (Kalaja 1999: 60–64.)

Kieliasenteet määrittävät, miten suhtaudumme tiettyyn kielelliseen ilmiöön ja mitä käsityksiä ja esimerkiksi ennakkoluuloja kieleen, kielimuotoon tai kielenkäyttäjään kohdistuu. Asenteen käsitteeseen sisältyvät tunteet, ajatukset, mielipiteet ja käytös kohdetta kohtaan, sisältäen niin myönteiset kuin kielteiset reaktiot. Ne ovat siis tiedostettuja ja tiedostamattomia asenteita, jotka ohjaavat ajattelua sekä käyttäytymistä ja ilmentyvät suorasti ja epäsuorasti muun muassa stereotyyppioina, uskomuksina, reaktioina ja ideoina. (Garret 2010: 15–19.) Kieliasenteita kohdistuu myös esimerkiksi sanoihin, kielioppiin, kielen standardisointiin ja aksentteihin (Garret 2010: 2). Asenteet opitaan ympäröivästä maailmasta lapsuudesta asti esimerkiksi koulutuksen ja kasvatuksen kautta, ja ne muokkautuvat läpi elämän. Myös medially on suuri vaikutus vallitseviin asenteisiin. Ihmisen käytös ei kuitenkaan aina heijasta todellisia asenteita, eikä muutos asenteessa aina muuta käyttäytymistä; asenteiden, kognition ja käyttäytymisen suhde ei olekaan suoraviivainen. (Garret 2010: 22–24.) Asenteiden pohjalta toteutuneeseen käyttäytymiseen vaikuttavat myös henkilön resurssit, kuten käytettävissä oleva aika, tieto, taito, mahdollisuudet ja riippuvuus muista ihmisistä (Garret 2010: 28). Asenteiden voidaan siis sanoa olevan monimutkainen sosiaalisiin rakenteisiin liittyvä ilmiö, johon liittyy edellä mainittujen lisäksi tavat, arvot ja ideologiat. Työelämän sosiolingvistinen kieliasennetutkimus on keskittynyt vahvasti muun muassa työhaastattelutilanteiden kielenkäyttöön ja puhetapoihin sekä johtajien kommunikaatiotyyliin. Tutkimuksella on haluttu

selvittää esimerkiksi aksentin tai muun kielenkäyttötavan vaikutusta henkilöstä luotuun kuvaan sekä haluun rekrytoida kyseinen henkilö. (Garret 2010: 136.)

Kieliasenteiden yhteydessä tärkeä termi on kielen *prestiisi*, eli tietyn kielen tai kielimuodon arvostus ja arvovalta. Yhteisön prestiisikieli voi olla muu kuin yhteisön virallinen kieli tai äidinkieli, mikäli sillä on yhteisössä tai yhteiskunnassa korkea asema. Prestiisi kuvaa kieliyhteisön asenneilmastoa ja sitä, miten alueelliset ja sosiaaliset prestiisit rakentuvat (Nuolijärvi 2000: 21). Kieliasennetutkimukseen liittyy myös kieli-ideologiat. Kieli-ideologioilla tarkoitetaan uskomuksia, luokitteluja, neuvotteluja ja arvostuksia kielen normeista ja käytöstä. Kieli-ideologiat muokkaavat toimintaamme ja käsityksiämme ja määrittävät kieltä ja kielenkäyttöä tiedostettujen uskomusten ja arvotusten kautta. (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 325–326.) Kuten muutkin sosiolingvistiikan tutkimat teemat, myös kieli-ideologiat liittyvät aina ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen ja yhteiskuntaan; ne kuvaavat sosiaalisten, poliittisten ja lingvististen tekijöiden suhteita (Lønsmann & Mortensen 2018: 437–438).

2.2 Yritysmaailman kielipolitiikka

Kielipolitiikalla tarkoitetaan kielen asemaan ja käyttöön vaikuttavia toimia ja säädöksiä. Kielipoliittisiin toimenpiteisiin kuuluvat kaikki asetukset, lait, säännöt ja aikomukset, joita kielenkäyttöön liittyen asetetaan tai suunnitellaan. Suomessa kielipolitiikka pyrkii takaamaan muun muassa henkilön oikeuden käyttää äidinkieltään ja saada tietoa äidinkielellään. Kielilaeilla taas turvataan kansalliskielten käyttöasema. Kielipoliittisin teoin pyritään myös kehittämään kieliä ja kieliteknologiaa, elvyttämään uhanalaisia kieliä ja vaikuttamaan kielten käyttöalaan ja asemaan. (<https://www.kotus.fi/kielitieto/kielipolitiikka>.) Myös kielikäytännöt ja kielikäsitteet liittyvät kielipolitiikkaan; kielipolitiikka on aina suhteessa ympäristöönsä, poliittisiin kysymyksiin ja yhteiskuntaan. Toimilla on aina tavoite, kuten taloudellinen, sosiaalinen, poliittinen tai sosiaalinen tavoite. (Sanden 2015: 1098.) Kielipolitiikalla on laaja yhteiskunnallinen tehtävä, mutta kielipoliittiset valinnat näkyvät myös pienemmissä yhteisöissä lokalisoituneina kielikäytäntöinä ja -linjauksina. Tutkimukseni keskittyy työyhteisöjen kielipoliittisiin linjauksiin sekä linjausten ja päätösten toteutumiseen yritys ympäristössä. Kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden kasvaessa myös yrityksissä tarvitaan entistä laajemmin erilaisia linjauksia ja ohjeistuksia kielenkäyttöön liittyen. Linjauksista tyypillisiä

ovat yhteinen käyttökieli, usein englantia lingua francana (katso esimerkiksi Härmävaara 2017: 203, Linn, Piekkari, Sanden 2018: 27, Sanden 2015: 1097). Muita tyypillisiä linjauksia ovat esimerkiksi useampien kielten rinnakkaiseen käyttöön liittyvät päätökset sekä esimerkiksi kirjoittamiseen, terminologiaan ja sanastoon liittyvät ohjeistukset.

Suomessa kielipolitiikkaa ohjailee esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisema *Kielipoliittinen toimintaohjelma* (jatkossa KTO) vuodelta 2009 (Hakulinen, Kalliokoski, Kankaanpää, Kanner, Koskenniemi, Laitinen, Maamies, Nuolijärvi). Vaikka suomen kielen yhteiskunnallinen asema on vahva, tietyillä alueilla ja aloilla suomen kielen käyttö vähenee ja väistyy muiden kielten, kuten englannin kielen tieltä. Kielipoliittisen toimintaohjelman tavoite on turvata suomen kielen asema ja laaja-alainen käyttö sekä vieraiden kielten käyttäminen äidinkielen rinnalla tarvittaessa. Toimintaohjelma kannustaakin rinnakkaiskielisyyteen. (KTO 2009: 9–11.) Englannin kielen käytön ja kansainvälisyyden lisääntyessä yritysten toimintatavat ja linjaukset kieleen liittyen ovat muutoksessa, kun kieli muuttuu entistä tärkeämmäksi tekijäksi monikansallisissa yrityksissä ja liike-elämässä. Suomen kansainvälistyminen on nopeutunut 1980-luvulta alkaen, ja kilpailukykyyn vaikuttavat nykyään merkittävämmiin kansainväliset markkinat. Yrityskauppojen, ulkomaisen työvoiman, verkostoitumisen, kehittyneen tieto- ja viestintäteknologian sekä ulkomaisten tytäryhtiöiden seurauksena liike-elämän kieli onkin nykyään yhä useammin englantia. (KTO 2009: 149–151.) Vain julkiset hallinnot eli valtio ja kunnat ovat velvoitettuja tarjoamaan palveluitaan kansalliskielillä. Konkreettisia ohjeistuksia suomen kielen asemasta ja käytöstä yrityskielessä on kuitenkin varsin vähän. (KTO 2009: 152–155.)

Yritysten kielipoliittiset linjaukset määrittävät, mitä kieliä yritysten sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä sekä kirjallisessa ja suullisessa viestinnässä käytetään. Vielä vuonna 2009 virallisia kielikäytäntöjä olivat kirjanneet Suomessa harvat yritykset, näistä esimerkkeinä mainittakoon Itella (nykyinen Posti Group), Nordea ja Nokia Siemens (nykyinen Nokia Networks). Useissa yrityksissä on kansainvälistymisen myötä otettu käyttöön viralliseksi kieleksi englantia, mutta kirjatut päätökset ja säädökset valinnoista puuttuvat. Tavoitteena on luoda ja jakaa informaatiota kielellä, jota ymmärretään koko konsernin laajuisesti; työpaikan suullinen viestintä ja kommunikaatio käydään kuitenkin yhä usein Suomessa suomen kielellä, ellei vierasperäinen työvoima vaikuta yrityksen kielimaisemaan niin, että yhteiseksi kieleksi valikoituu jokin toinen kieli – tyypillisimmin englantia. (KTO 2009: 155–156.) Vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen (KTO 2009: 156) tuloksista käy ilmi, että suomen kieltä käytettiin runsaasti yrityksissä, vaikka toiminta olisikin kansainvälistä. Poikkeuksiksi nousivat vain muutamat

yritykset, joiden palveluksessa työskenteli runsaasti eri kansallisuuksia tai joiden historia oli alkujaan englanninkielinen. Englanniksi tuotettavasta viestinnästä mainittiin esimerkiksi koko konsernia koskevat tekstit ja sähköposti. Englantia käytetään yrityksissä esimerkiksi pöytäkirjoissa, keskeisissä asiakirjoissa, sisäisessä viestinnässä ja suullisessa kommunikaatiossa. Lähikollegoiden kanssa keskustelu käytiin kuitenkin suomeksi. (KTO 2009: 156–158.)

Yritysten kielipolitiikkaa tarkasteltaessa tärkeä osa-alue on kielitaidon kartuttaminen ja työntekijöiden todellinen kielitaito. Tämä onkin tärkeä huomioida, kun tutkitaan yritysten kielilinjauksia; vaikka päätös käytettävästä kielestä olisi yritystasolla tehty, ei tämä kuitenkaan tarkoita, että kieli olisi todella yhteisessä käytössä. Euroopan komission koulutuksen ja kulttuurin pääjaosto tutki englannin ja muiden kielten kielitaidon ja monikielisen viestinnän tärkeyttä työelämässä, ja sen julkaiseman raportin (2006) mukaan joka kymmenes tutkimukseen osallistuneista yrityksistä oli kokenut taloudellisia tappioita kielitaidon puutteen takia: heikko kielitaito voi johtaa yrityksen taloudellisiin menetyksiin. Parannusehdotuksiksi tutkimukseen osallistuneet yritykset mainitsivat kielten syntyperäisten puhujien palkkaamisen, tulkkien käytön sekä kielikoulutuksen tarjoamisen. Tässäkin näkyy eroja suurten ja pienten maiden edustajien välillä. Pienet maat, joiden kieltä käyttää merkittävästi pienempi määrä puhujia, kokevat kielitaidon tarpeelliseksi, kuin valtakieltä käyttävät yritykset olettavat muiden sopeutuvan heidän käyttämäänsä kieleen. (KTO 2009: 158.)

Yhteinen kieli ratkaisee kommunikaation haasteita ja lisää kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Yhteisen, yhden virallisen kielen lisäksi yrityksissä voidaan käyttää myös useampia kieliä rinnakkain. (Lønsmann & Mortensen 2018: 436). Suomalaisissa yrityksissä kielipolitiikan kirjaamiselle on usein jokin syy, esimerkiksi pyrkimys yhteiseen konserni- tai yrityskieleen, eri sidosryhmien ja toiminta-alueiden viestinnällisten tarpeiden huomioon ottaminen, lain asettamat vaatimukset, kääntämiskustannusten säätely tai kielikoulutukseen liittyvät tarpeet (Kangasharju, Piekkari & Säntti 2010: 146). Vaikka yhteisen kielen tavoitteena on sujuvoittaa kommunikaatioita ja tehdä tiedosta kaikkien saatavilla olevaa, on kielilinjausten toteutuminen ja toteuttaminen yrityksen sisällä haastavaa. Yhteisellä kielellä pyritään esimerkiksi vahvistamaan emo- ja tytäryhtiöiden suhdetta, mutta usein toisessa maassa toimiva tytäryhtiö hyötyy oman äidinkielen käytöstään esimerkiksi asiakaskohtaamisissa. Koska yhteinen konsernikieli, usein englanti, on tytäryhtiön työntekijöille vieras kieli, voi kielimuuri aiheuttaa emo- ja tytäryhtiön välillä sekavuutta tiedonkulussa ja -jaossa. Usein yhteinen kieli on suurimmalle osalle monikansallisen yrityksen työntekijöistä vieras kieli, ja tämä johtaa

viestinnän sekavuuteen ja epäselviin kielikäytäntöihin yrityksen mikroyhteisöissä. Pelkkä päätös yhteisestä kielestä ei riitä, sillä sen käytännön toteutumisen estävät esimerkiksi henkilöiden kielitaito, todelliset kielenkäyttötilanteet, muiden kielten tarve ja yritysten sisällä olevat erilaiset kulttuurit. (KTO 2009: 158–159.) Kielipoliittiset linjaukset ovatkin aina yhteydessä todellisiin kielikäytäntöihin: kirjattuja ohjeita määriteltäessä onkin otettava huomioon todelliset kielenkäyttötilanteet, kielikäytännöt ja kielitarpeet. Kielipoliittisten linjausten tulee vastata näihin tekijöihin. (Lavric, Lesk & Stegu 2017: 270–272.)

Kielipoliittisista näkökulmista yrityskieltä voidaan tarkastella siis useista näkökulmista. Englannin kielen asemaan ja käyttöön liittyy paljon haasteita, mutta myös mahdollisuuksia. Englanti on nykypäivän, kansainvälisyyden ja innovaatioiden kieli, joka luo kilpailuetua. Kielilinjausten tiedostettuna tavoitteena on viestinnän laadun parantaminen ja yhdenmukaistaminen sekä toimintatapojen selkeyttäminen (Sanden 2015: 1099). Tätä tarkasteltaessa on kuitenkin muistettava suomen kielen merkitys ja puhujan kansallinen identiteetti. Tavoitteena onkin usein kaksikielinen puhuja, joka kommunikoi ja viestii äidinkielellään ja vieraalla kielellä. Kielipoliittinen toimintaohjelma suosittaakin monikansallisia yrityksiä määrittelemään yritysten kielivalinnat ja niiden käytön selkeästi ja perustellusti. Suomessa toimivien yritysten tulee muistaa suomen kielen ja sen taidon tärkeys ja järjestää tarvittaessa koulutusta ja ylläpitoa kielen osaamisen ja oppimisen ylläpitämiseksi Kielipoliittinen toimintaohjelma antaakin suosituksia suomen kielen laaja-alaiseen käyttöön; suosituksiin kuuluu myös esimerkiksi suomen kielen taidon tunnustaminen ansioksi ja tästä taidosta palkitseminen yrityksissä. (KTO 2009: 164.)

2.3 Työelämän englannin kielen aiempi tutkimus

Työ- ja liike-elämän kielestä, siihen liittyvistä asenteista, kielipoliittisista linjauksista ja kielitilanteen muutoksista seuranneista vaikutuksista löytyy melko laajasti tutkimuksia ja artikkeleita. Keskitynkkin esittelemään tässä viimeaikaista tutkimusta, joka liittyy kiinteästi englannin kieleen kytkeytyviin asenteisiin ja joissa näkökulma tutkittavaan aiheeseen on sociolinguvistinen, eli miten kieli näyttäytyy suhteessa sosiaaliseen ympäristöönsä, tai kielipoliittinen, eli se tutkii yritysten kielipoliittisia toimia. Tutkimukset on toteutettu työympäristössä muutamaa opiskelijoihin ja opiskelijayhteisöihin kohdistuvaa tutkimusta lukuun ottamatta.

Englannin kieltä työelämässä on tutkinut laajasti Dorte Lønsmann, jonka useampi tutkimusartikkeli käsittelee työelämän kielenkäyttöä, kieliasteita sekä yritysten kielipolitiikkaa ja sen vaikutusta henkilöstöön. Lønsmannin ja Mortensenin (2018) artikkeli käsittelee tanskalaisen konsulttiyrityksen kielipoliittista päätöstä muuttaa yrityksen käyttökieleksi englanti ja tämän vaikutuksia henkilökunnan asemaan ja statukseen yrityksessä. Tanskan ja englannin kielen suhdetta ja kieli-ideologioita Lønsmann esittelee artikkelissaan (2015), joka keskittyy monikansallisen yrityksen työntekijöiden asenteisiin tanskan ja englannin kieltä sekä niiden käyttöä kohtaan. Vaikka englanti nähdään vahvana kansainvälistymisen kielenä, koetaan tanskan kieli luonnolliseksi työskentelykieleksi Tanskassa; lisäksi paikallisen kielen taito nähdään edellytyksenä sosiaalisille suhteille ja uralla etenemiselle. Lisäksi Lønsmann (2017) on tutkinut kansainvälisen yrityksen kielenkäyttöä tilapäisissä monikielisissä tilanteissa ja vieraskielisten osallistujien roolia kielinormien luomisessa ja englannin lisääntyvässä käytössä.

Yritysten kielikäytännöt ja -politiikka on noussut tehdyissä tutkimuksissa esiin lähivuosina kielen aseman korostuessa yritysmaailmassa. Aihetta on käsitellyt artikkeleissaan Guro Sanden (2015). Sanden korostaa sosiolingvistisen ymmärryksen tärkeyttä kielen sääntelyssä yrityskontekstissa. Kielen standardisoinnista kansainvälisessä liiketoiminnassa ovat tutkineet Linn, Piekkari ja Sanden (2018). Artikkelit vertailevat lingvististä kielen standardisoinnista ja yritysmaailmassa tapahtuvaa kielen standardisoinnista. Yritysmaailmassa kielipolitiikalla pyritään esimerkiksi välttämään epäselvyyksiä ja sekavuutta, joka seuraa usealla kielellä toimimisesta. Kielistandardit syntyvät yritykselle useista syistä, tavoitteena esimerkiksi kansainvälisiin fuusioihin liittyvät tarpeet, ulkomaalaisten ammattilaisten houkuttelu ja kansainväliset liiketoimintamahdollisuudet. Implisiittistä kielipolitiikkaa käsittelee artikkelissaan Spencer Hazel (2015). Hazel käsittelee tiedostamattomien kielipoliittisten tekijöiden yhteyttä institutionaalisiin asemiin sekä odotuksiin henkilöiden kielellisestä repertuaarista eli kielitaidosta. Myös tiedostamattomat käytännöt ja politiikat vaikuttavat vuorovaikutukseen ja odotuksiin kielitaidosta. Kattavan katsauksen työelämän monikielisyyteen ovat luoneet Lesk, Lavric ja Stegu (2017), joiden tutkimus käsittelee kielipolitiikkaa ja kielikäytäntöjä myös poikkitieteellisistä näkökulmista. Hanna-Ilona Härmävaaran artikkeli (2017) tarkastelee kahden kielen rinnakkaiskäyttöön liittyvien kirjoitettujen linjausten ja kielenkäytön toteutumisen suhdetta opiskelijajärjestön kirjallisessa viestinnässä. Tutkimuksesta nousee esiin myös englannin kieli keskinäisen ymmärryksen kielenä.

Suomessa aihetta on käsitelty esimerkiksi Tiina Virkkula artikkelissaan ”Työntekijöiden kokemuksia englannista yritysmaailman yhteisenä kielenä” (2008), joka luo katsauksen englannin kielen asemaan työelämässä viiden Jyväskylän yliopiston pro gradu -tutkielman pohjalta. Artikkelit selvittää, miten työntekijät selviävät nyky-yhteiskunnan uusista kielitaitovaatimuksista ja avaa työntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia englannin kielen asemasta työelämässä. Lisäksi artikkeli paneutuu siihen, missä tilanteissa kieltä käytetään ja miten kielenkäyttö vaikuttaa kielenkäyttäjäidentiteetteihin. Kieliasenteita tutkineet Kalaja ja Hyrkstedt (2000) esittelevät artikkelissaan opiskelijoiden asenteita englannin kieleen erityisesti siitä näkökulmasta, koetaanko englannin kieli uhkana suomen kielelle. Kangasharju, Piekkari ja Sääntti (2010) tarkastelevat yritysten kielipolitiikkaa sekä aiheesta käytyä julkista keskustelua. Tutkimus keskittyy yritysten kirjallisten kielipolitiikkojen analyysiin ja vertailuun, jonka pohjalta kirjoittajat antavat myös käytännön suosituksia kielivalintojen toteutukseen.

Sosiaalisten tilanteiden ja kielivalintojen yhteyttä ovat tutkineet Garcia-Yeste ja Negretti (2015). Tutkimus keskittyy siihen, miten englannin kielen osaaminen tai osaamattomuus näkyy työpaikan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja sosiaalisissa suhteissa. Kielitaidottomuus linkitettiin ulkopuolisuuteen ja pitäytymiseen oman äidinkielen puhujien parissa. Saksalaisen yrityksen englannin kielen käyttöä, henkilöstön kielitaitoa ja johtavissa tehtävissä työskennelleiden henkilöiden ajatuksia kieleen liittyen esittelee artikkelissaan Susanne Ehrenreich (2015). Keskiössä on ajatus englannin kielestä tarpeellisena työelämän lingua francana (English as business lingua franca, BELF). Tutkimuksen tulokset osoittavat, että englannin kielestä on tullut välttämättömyys, ja kielitaitoa odotetaan henkilöstöltä kaikilta tasoilta. Tärkeintä ei kuitenkaan ole kielen äidinkielen puhujan tasoinen osaaminen, vaan kielen myötä saavutettava tehokkuus kommunikoinnissa ja ymmärretyksi tulemisessa.

Englannin kielen asemaa työ- ja opiskelijayhteisöissä onkin siis tutkittu useista eri näkökulmista viime vuosina. Esitellyissä tutkimuksissa korostuvat kielen, kielivalintojen, kieli-ideologioiden ja kieliasenteiden vaikutus työympäristön kielenkäyttöön, sosiaalisiin rakenteisiin ja valtaan. Myös yritysten kielipoliittisia linjauksia on tutkittu, mutta niiden puuttuessa tutkimuskohteena on kielenkäytön toteutuminen ilman kirjattuja käytänteitä ja ohjeistuksia.

3 Aineisto ja vastaajat

Tutkimuksen aineistona on verkossa täytettävä kyselylomake, johon keräsin vastauksia viiden eri yrityksen työntekijöiltä tammi-helmikuussa 2020. Keräsin vastaukset jakamalla kyselylomakelinkin tutkimukseen osallistuvien vastaajien työpaikkojen eri viestintäkanavilla tai suoraan vastaajalle. Kyselyyn vastasi viidellä eri alalla toimivan yrityksen suomenkielisiä työntekijöitä. Kohderyhmäksi yritykset valikoituivat sen perusteella, että yrityksessä työskentelee äidinkieleltään suomenkielisiä henkilöitä, mutta kansainvälisen toiminnan tai työvoiman takia yrityksessä käytetään työskentelykielenä myös englantia. Selvitin yritysten kielitilannetta ennen kyselylomakkeen jakamista esimerkiksi johdolta tai työntekijöiltä kysymällä.

3.1 Kyselylomake

Tutkimuksen aineistona käytettävät vastaukset keräsin kyselylomakkeella (liite 1), jonka toteutin SurveyMonkey-kyselytutkimusalustalla verkossa. Kysely sisälsi 29 kysymystä, joilla selvitettiin vastaajan taustaa, työelämässä käytettyjä kieliä, työpaikan kielenkäyttöä ja kielipolitiikkaa, asenteita ja tunteita englannin kielen käyttöön liittyen sekä omia kokemuksia englanniksi työskentelystä. Kyselyn kysymykset 1–9 kartoittavat vastaajan taustaa ja arvioita kielitaidosta ja kielen käytöstä. Kysymyksillä 10–17 selvitetään työpaikalla vallitsevaa kielitilannetta ja mahdollisia linjauksia kielen käyttöön liittyen sekä tunnetta oman kielitaidon riittävydestä työtehtävistä suoriutumiseen. Kysymykset 18–23 selvittävät vastaajan kokemusta englannin kielen haastavuudesta äidinkieleen verrattuna, vieraaseen kieleen käytettyjä resursseja ja selviytymiskeinoja tilanteissa, joissa kielitaito ei riitä. Loput kysymykset mittaavat englannin kieleen liitettyjä tunteita ja kieleen liittyviä sosiaalisia tekijöitä.

Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä, valintakysymyksiä ja kysymyksiä, joita arvioitiin Likertin asteikoilla *täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä*. Tavoitteenani oli saada erityisesti avoimia vastauksia, joissa vastaaja voi omin sanoin kuvata ajatuksiaan, mutta samalla myös vertailukelpoista aineistoa strukturoitujen kysymysten avulla. Kysymyksissä keskityttiin tutkittavan omiin mielipiteisiin ja ajatuksiin. Kysymyksenasetteluilla pyrin siihen, etteivät kysymykset ohjanneet tai johdatelleet vastaajaa. Vahvat, arvolatautuneet ilmaukset

kysymyasetteluissa voivat vaikuttaa asennoitumiseen kysymyksessä mainittua aihetta kohtaan ja ohjata vastausta tiettyyn suuntaan. Muotoilin kysymykset sävyiltään mahdollisimman neutraaleiksi; näin pyrittiin poistamaan vastaajan mahdollinen tarve vastata kysymykseen vallitsevien kieli-ihanteiden tai yhteiskunnallisen ilmapiirin mukaisesti tai parannella vastauksiaan. (Garret 2010: 44–45.) Tutkittavia teemoja ja aiheita ei siis esitetty negatiivisessa tai positiivisessa valossa, ja vastaajalle annettiin useassa kohdassa myös mahdollisuus lisätä vastaukseensa avoin kommentti. Kysely oli lisäksi täysin anonymi, eikä vastausten avulla ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Vastaajilta ei kysytty esimerkiksi tarkemmin työnkuvaan tai muihin tunnistettavissa oleviin tekijöihin liittyviä kysymyksiä. Koska kysely sisälsi teemoja, joita vastaaja voi pitää arkaluontoisena, oli anonymiteetin varmuus tärkeä tekijä kyselylomakkeen suunnittelussa. Kyselyssä vältettiin myös hypoteettisia kysymyksiä, sillä hypoteettisten kysymysten vastaukset kertovat harvoin vastaajan oikeasta reaktiosta, ajatuksista tai asenteista, ja hypoteettisilla kysymyksillä onkin haastavaa saada relevantteja vastauksia asennekysymykseen (Garret 2010: 43).

Tieteellisen kyselyn onnistumiseksi on otettava huomioon useita tekijöitä aina kysymysten muotoilusta ja kysymyasetteluista tietoon vastaajien taidosta ja halusta vastata kyselyssä esitettyihin teemoihin. Ennen lomakekyselyn jakamista tutkittavalle kohderyhmälle testasin kyselyä koeryhmällä, jotta mahdolliset vaikeaselkoiset tai tarpeettomat kysymykset sekä epäselvät tai arvotetut kysymykset saatiin muokattua ennen kyselyn julkaisua. Kolme koevastaajaa vastasi kyselyyn ja antoi vastaamisen jälkeen palautetta kysymyksistä ja mahdollisista epäselvyyksistä kysymyksenasetteluissa tai sivuston toiminnassa. Testausvaiheessa pyrittiin myös siihen, ettei lopullinen kysely sisällä valmiita olettamuksia henkilöiden taustasta tai kielenkäyttöön liittyvistä tekijöistä. Myös vastausaika testattiin, jotta lopullisen kyselyn täyttäminen onnistui keskimääräisesti 10–15 minuutissa. Vastausohjeet tarkentuivat testausvaiheessa, jotta vastaaja sai mahdollisimman yksityiskohtaiset ja selkeät ohjeet vastaamisen tueksi; tällä pyrittiin välttämään väärinymmärrykset ja tämän kautta virheellinen vastausaineisto.

Kysely hakee vastauksia kieleen liitettyihin ajatuksiin ja asenteisiin suoran lähestymistavan kautta. Tässä lähestymistavassa vastaajien arvioita kielestä kysytään suorilla kysymyksillä, ja vastaajilta haetaan eksplisiittisiä mielipiteitä kieleen liittyen. Suoran lähestymistavan heikkous on, että implisiittiset asenteet ja mielipiteet jäävät näkymättömiin, mutta koska tutkimuksen kohteena oli henkilön oman kielenkäytön arviointi, on suoralla tutkimusmenetelmällä mahdollista saada selkeitä ja aiheellisia vastauksia ja tutkimustuloksia

tutkittavaan aiheeseen liittyen. (Garret 2010: 39). Koska tutkittava ryhmä on pienehkö, ei tutkielma vertaile vastausten eroja ryhmien välillä tai pyri löytämään yhteisiä tekijöitä pienempien vastaajaryhmien sisällä. Keskeisenä kysymyksenä ei siis ole esimerkiksi erot naisten ja miesten kieliasenteissa tai asenteiden ja ajatusten erot eri yrityksissä työskentelevien henkilöiden välillä. Tavoitteena onkin esitellä kyselyssä nousseita toistuvia teemoja ja ilmiöitä sekä samankaltaisuuksia ajatuksissa aiheeseen liittyen.

3.2 Vastaajien taustaa

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat äidinkieleltään suomenkieliset henkilöt, jotka käyttävät työssään myös englannin kieltä. Kyselyyn vastasi 30 työntekijää viidestä yrityksestä. Vastaajista 21 oli naisia ja 9 miehiä. Enemmistö vastaajista asuu pääkaupunkiseudulla (Helsinki 23, Espoo 5). Vain kaksi vastaajaa asuu pääkaupunkiseudun ulkopuolella, ja tekee oletettavasti etätyötä tai matkustaa töihin pääkaupunkiseudulle, jossa kaikki yritykset sijaitsevat. Nuorimmat vastaajat ovat 25-vuotiaita, vanhin vastaajista on yli 60-vuotias. Vastaajien ikäjakauma on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Vastaajien ikä.

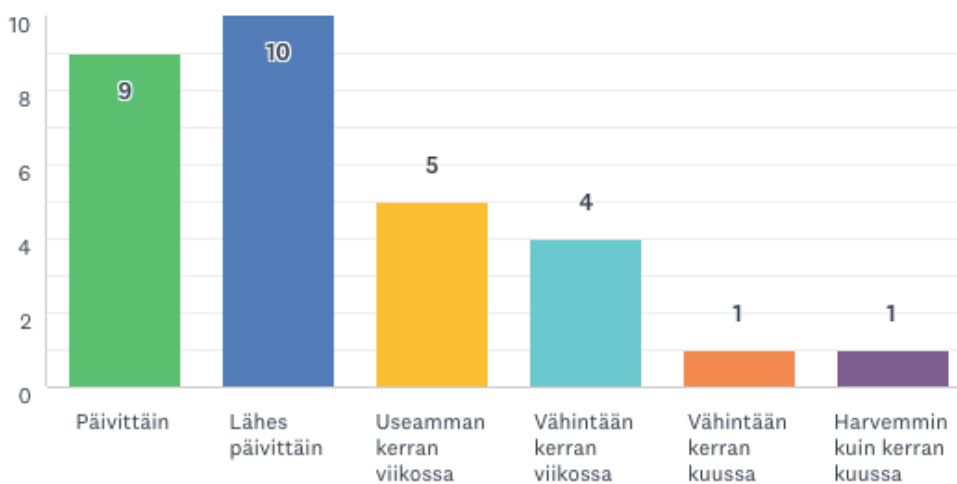
Ikä	Vastaukset
25-29	10
30-39	10
40-49	8
50-65	2

Vastaajat toimivat viiden eri alan yrityksissä ja tekevät tietotyöksi määriteltävää työtä. Tietotyöllä tarkoitetaan ”työtä, jossa on keskeistä tiedon vastaanottaminen ja käsittely sekä uuden tiedon tuottaminen” (<https://finto.fi/tsr/fi/page/p13055>). Tietotyötä voidaan kuvailla myös termeillä asiantuntijatyö tai tietointensiivinen työ, ja se mielletään yleensä fyysisen, suorittavan työn vastakohdaksi. Tietotyötä tekevälle henkilölle ominaista onkin tietyn alan

asiantuntijuus. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten päätoimialat ovat muualla luokittelemattomat rahoituspalvelut (pl. vakuutus- ja eläkevakuutustoiminta), atk-laitteisto- ja ohjelmistokonsultointi, laboratorio- ja sairaanhoitovälineiden tukkukauppa, muut koulutusta antavat yksiköt ja korkea-asteen koulutus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa (ytj.fi).

Kaikki vastaajat ilmoittivat, että he käyttävät ja heiltä odotetaan englannin kielen käyttöä työssään, mikä oli edellytys kyselyyn vastaamiselle. Lisäksi neljä vastaajaa ilmoitti käyttävänsä suomen ja englannin lisäksi työssään tai työpaikan sosiaalisissa tilanteissa ruotsia. Enemmistö vastaajista ilmoitti käyttävänsä englantia työssään päivittäin tai lähes päivittäin. Vain muutama vastaaja kertoi käyttävänsä englantia vähintään kerran kuussa tai harvemmin kuin kerran kuussa. Vastaukset on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Kuinka paljon käytät englantia työssäsi?

Kansainvälisissä yrityksissä ja nykypäivänä yrityksissä yleisestikin käytetään englantia päivittäin tai viikoittain. Kieltä käytetään esimerkiksi sähköpostiviestinnässä, ulkomaisten asiakkaiden ja kollegoiden kanssa, tiimin jäsenten kesken, työkavereiden kanssa ja asiakirjoissa sekä dokumenteissa (ks. esimerkiksi Virkkula 2008: 389). Yritysten kielenkäyttötilanteita käsitellään laajemmin luvussa neljä.

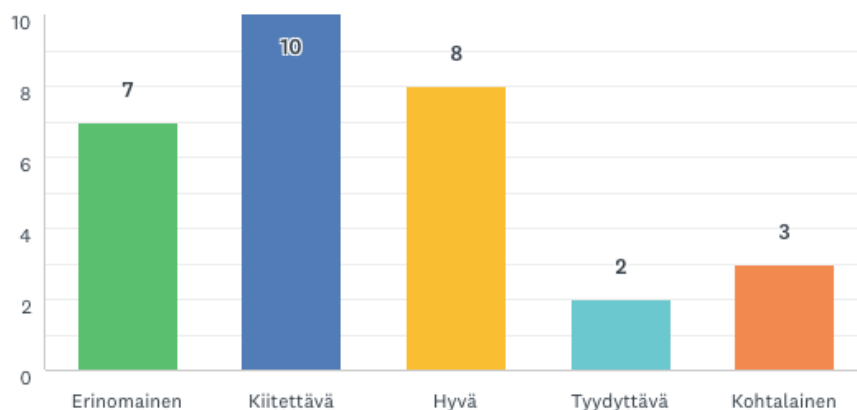
4 Englannin kieli työelämässä vastaajien kuvaamana

Tässä osiossa esitellään kyselytutkimuksen keskeisiä tuloksia. Keskiössä ovat vastaajien kokemukset ja kieleen liittyvät asenteet ja tuntemukset. Ensimmäisessä alaluvussa luodaan katsaus vastaajien kokemukseen omasta kielitaidosta ja kielen haastavuudesta. Toinen alaluku käsittelee yritysten kielenkäyttötilanteita, kielitaitovaatimuksia ja kielipoliittisia linjauksia. Kolmas luku esittelee vastaajien selviytymiskeinoja tilanteissa, joissa kielitaito ei riitä sekä kieleen ja kielitaitoon liittyviä sosiaalisia tekijöitä ja eroja kielitaidossa työyhteisön sisällä. Viimeisessä luvussa esitellään laajemmin englannin kieleen liittyviä asenteita, kansainvälistyvään työelämään liittyviä ajatuksia ja englannin vaikutusta suomen kieleen työelämässä.

4.1 Kielitaito ja resurssit

Tutkimuksessa selvitettiin vastaajien kokemusta omasta kielitaidosta ja sen riittävydestä sekä ajatuksia kielellisten osa-alueiden haastavuudesta. Lisäksi vastaajilta kysyttiin tarpeesta kielen lisäkoulutukseen ja englanniksi työskentelyn vaatimiin resursseihin. Tavoitteena on luoda katsaus vastaajien kielitaitoon ja ajatukseen kielen osa-alueiden haastavuudesta. Vastaajia pyydettiin arvioimaan englannin kielen taitoaan asteikolla ei kielitaitoa–erinomainen (taulukko 3). Enemmistö vastaajista arvioi kielitaitoaan termeillä *erinomainen*, *kiitettävä* ja *hyvä*. Vastausvaihtoehtoja *välttävä* tai *ei kielitaitoa* ei valinnut yksikään vastaajista.

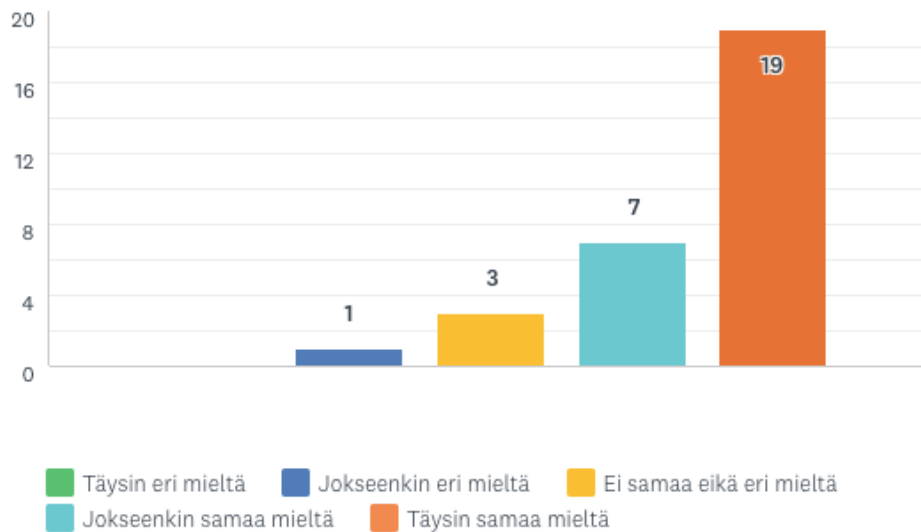
Taulukko 3. Arvioi englannin kielen taitoasi.

Vastausvaihtoehdon *tyydyttävä* tai *kohtalainen* valinneet vastaajat ovat iältään 42–62-vuotiaita. Sen sijaan kielitaitonsa erinomaiseksi tai kiitettäväksi arvioineista vastaajista 13 on iältään 25–30-vuotiaita, loput neljä vaihtoehdon valinneista tätä vanhempia. Kielitaitoaan kuvailivat siis myönteisemmin nuoremmat vastaajat, kun taas taitojaan heikommiksi kuvailleet vastaajat olivat iältään vanhempia. Tulos on odotuksenmukainen; eri ikäluokilla on toisistaan poikkeavia kokemuksia englannin opiskelusta ja oppimisesta, ja nuoret ovat todennäköisemmin opiskelleet kieltä peruskoulussa ja lukiossa tai ammattikoulussa vanhempia vastaajia enemmän. Englannin asema on lisääntynyt nuoremmilla vastaajilla myös luultavasti virallisen koulutuksen ulkopuolella jokapäiväisissä tilanteissa esimerkiksi median, kulttuurin ja viihteen kautta. Vaikka koulussa saatu kielitaito, erityisesti kirjoittaminen ja kielioppi, koetaan tutkimusten mukaan riittävänä, karttuvat erityisesti suulliset taidot esimerkiksi työpaikalla käytännön tilanteiden ja kielenkäytön kautta. (Virkkula 2008: 400–402.) Osa taitonsa tyydyttäväksi tai kohtalaisiksi arvioineista vastaajista kuitenkin käyttävät englannin kieltä työssään tästä huolimatta usein; näin taitonsa arvioineet vastaajat kertoivat käyttävänsä kieltä päivittäin, useamman kerran viikossa ja vähintään kerran viikossa. Vain yksi vastaaja ilmoitti käyttävänsä kieltä harvemmin kuin kerran kuussa. Kieltä siis käytetään työelämässä, vaikka arvio omasta kielitaidosta olisi kielteisempi.

Enemmistö vastaajista koki, että oma kielitaito riittää työtehtävistä suoriutumiseen (taulukko 4). Yhteensä 26 vastaajaa oli valinnut väittämään ”Koen kielitaitoni riittävän työtehtävistäni suoriutumiseen” vastausvaihtoehdon *täysin samaa mieltä* tai *jokseenkin samaa mieltä*. Loput neljä vastausta jakautuivat vaihtoehtojen *ei samaa eikä eri mieltä* ja *jokseenkin eri mieltä*. Kaikki neljä näin vastannutta tutkittavaa olivat iältään 40–45-vuotiaita naisia.

Taulukko 4. Koen kielitaitoni riittävän työtehtävistäni suoriutumiseen.

Yleisesti kielitaidon siis koettiin riittävän työtehtävissä toimimiseen. Avoimissa vastauksissa korostui ajatus kielitaidon karttumisesta ja säilymisestä käytön kautta. Kielitaito oli karttunut vastaajille muun muassa englanniksi opiskelun, opiskeluvaihtovuoden, ulkomailla opiskelun ja työskentelyn, tietokone- ja videopelien sekä ulkomaalaisten ystävien kanssa keskustelun kautta. Englannin käytön koettiin myös helpottavan lisääntyneen käytön myötä; mitä enemmän kieltä käyttää, sitä helpommalta sen käyttäminen tuntuu. Lisääntynyt kielen käyttö, kielenkäyttö ulkomailla oleskelun aikana ja onnistumiset madaltavat kynnystä käyttää kieltä ja saavat aikaan onnistumisen tunteita; sen sijaan vain satunnainen kielenkäyttö työkontekstissa voi vaikuttaa negatiivisesti arvioon omien taitojen riittävydestä (Virkkula 2008: 405–406).

Tähän asti pärjännyt hyvin ja mitä enemmän joutuu käyttämään, sen paremmin osaaminen, varmuus, uskallus ja sanavarastot myös kehittyi. Nainen, 30.

Tottakai omalla äidinkielellä puhuminen ja työskentely on helpompaa kuin vieraalla kielellä, mutta mitä enemmän joutuu käyttämään sen helpommaksi vieraan kielen käyttö menee. Nainen, 30.

Orientoituminen englanninkielen käyttöön vie hetken, mutta kun sitä tottuu käyttämään viikoittain, on se osana normaalia kommunikointia suomen kielen käytön lisäksi. Alan sanasto tulee opetella sekä englanniksi että suomeksi. Nainen, 32.

Olen opiskellut kieliä koulussa, ollut vaihdossa ulkomailla ja matkustanut aika paljon. Kielten opiskelu on ollut aina minulle luontaista eikä englannin puhuminen työssäni tuota minulle stressiä tai päänvaivaa. Vaihdan sujuvasti kielestä toiseen (suomi - englanti). Nainen, 30.

Jotta luottamus omaan kielitaitoon voisi syventyä, tulisi sitä käyttää arjessa selvästi nykyistä enemmän. Nainen, 40.

Itse toivoisin, että pääsisin käyttämään englantia vielä enemmän nykyisessä työssäni. Se on tärkeää, sillä kielitaito ruostuu melko nopeasti. Nainen, 28.

Kielitaito on kehittynyt tietokonepelejä pelaamalla sekä puhumalla paljon ulkomailta tulleiden kavereiden kanssa. Mies, 28.

Koen, että pystyn ylläpitämään ja kehittämään kielitaitoani päivittäisessä työssäni. Olin opiskeluaikoina työharjoittelussa ulkomailla, jossa käytin pääsääntöisesti englantia ja uskon sillä olleen suuren vaikutuksen englanninkielen taitooni. Nainen, 30.

Englannin kielen ei myöskään oleteta olevan täydellistä, vaan keskiössä on ymmärretyksi tuleminen ja turvallinen ympäristö. Tärkeintä yritysmaailman vieraan kielen käytössä onkin viestin perillemeno: elinkeinoelämässä voidaankin käyttää niin sanottua ”euroenglantia”, jonka tavoite on ymmärretyksi tuleminen, eivätkä esimerkiksi kieliopilliset tekijät (Nevalainen 2015: 34). Muistakin tutkimuksista käy ilmi, että natiivipuhujan tasoista kielitaitoa ei odoteta työelämän englannin kieleltä, vaan keskiössä on ymmärrettävyys ja hyvät kommunikaatiokyvyt (Ehrenreich 418–419).

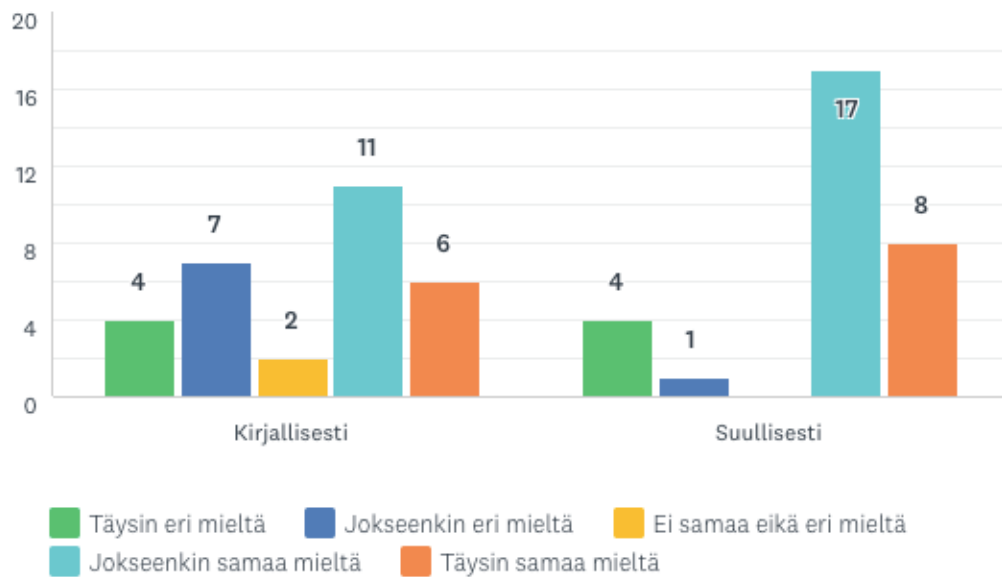
Useamman kielen käyttö on rikkaus. Kannustava ilmapiiri jossa jokainen voi kokea voivansa puhua englantia - oli hänen tasonsa mikä tahansa - on vain hyvästä. Mies, 30.

Mitä enemmän kieliä puhuu sen parempi. Varsinkin jos on töissä kansainvälisessä yrityksessä. Ihmisten ei pitäisi ottaa liikaa paineita siitä, puhuuko kieltä täydellisesti, pääasia että tulee ymmärretyksi. Nainen, 30.

Pärjään mielestäni ihan riittävästi englanninkielentaidoillani. Oman alan sanasto on hieman ruosteessa, mutta kielen osaaminen taso on hyvin kirjavaa yrityksessämme, joten se ei haittaa. Nainen, 25.

Kirjallisen ja suullisen kielenkäytön haastavuutta selvitettiin väittämällä ”*Minun on vaikeampi ilmasta itseäni englanniksi kuin äidinkielelläni (kirjallisesti/suullisesti)*”. Suullinen ilmaisu tuotti selvästi enemmän haasteita vastaajille; 17 vastaajaa ilmoitti olevansa väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä ja kahdeksan vastaajaa ilmoitti olevansa väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Kirjallisen ilmaisun koki haastavammaksi pienempi osa vastaajista (*jokseenkin samaa mieltä* 11 vastaajaa, *täysin samaa mieltä* kuusi vastaajaa). Tulokset on esitelty taulukossa 5.

Taulukko 5. Minun on vaikeampi ilmaista itseäni englanniksi kuin äidinkielelläni.

Vastaukset ovat yhtenäisiä aiempien tutkimusten kanssa. Etenkin suullinen viestintä on korostunut haastavimpana englannin kielenkäytön osa-alueena, ja nopeatempoinen vuorovaikutus, keskustelun ymmärtäminen ja sanaston muistaminen ovat tyypillisiä haasteita vierailta kielillä toimittaessa (Virkkula 2008: 401). Vastauksissa korostuivatkin kielen vaikutus itseilmaisuun ja esimerkiksi esiintyminen koettiin hankalana.

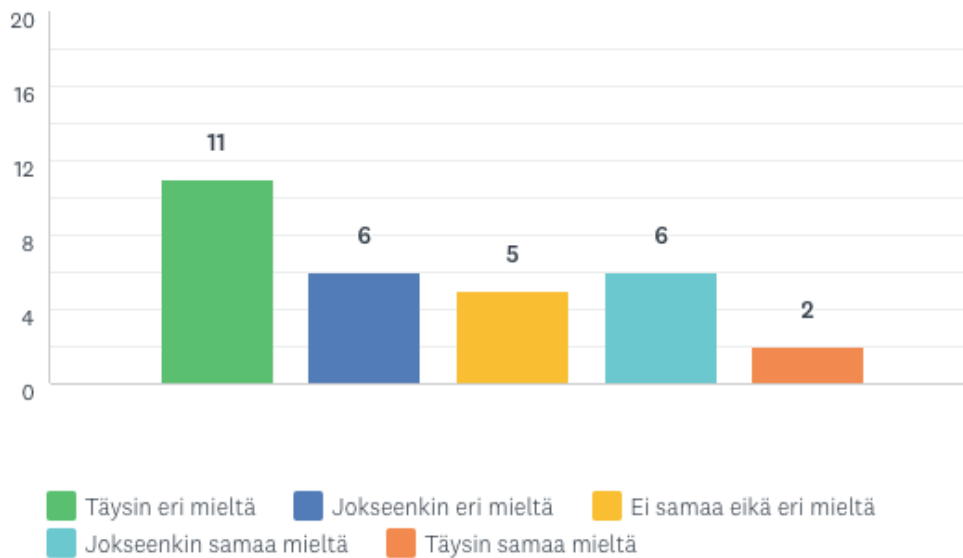
Palaverissa koen myös hieman epävarmuutta puhuessani, koska ammattisanasto on minulle outoa. Esiintyminen englanniksi olisi kauheaa. Nainen, 42.

Englanniksi puhuminen on haastavaa ja stressaavaa. Joudun käyttämään englanniksi pidettävien kokousten valmisteluun hyvin paljon aikaa sen lisäksi, että se kuormittaa hyvin paljon henkisesti. Nainen, 27.

Muun kuin äidinkielen tuottaminen on tietysti aina kuormittavampaa ja pelkästään vieraalla kielellä kommunikointi on kuormittavampaa ja hitaampaa. Mies, 50.

Osa vastaajista koki tarvetta lisäapuun tai -koulutukseen englannin kieleen liittyen. Yhteensä kahdeksan vastaajaa koki tarvitsevänsä lisäkoulutusta: lisäkoulutuksen tarvetta selvittävään kysymykseen vastattiin tällöin joko myöntävästi (*täysin samaa mieltä* tai *jokseenkin samaa mieltä*). Enemmistö vastaajista oli kuitenkin väittämän kanssa täysin tai lähes eri mieltä. Tulokset on esitelty taulukossa 6.

Taulukko 6. Koen tarvitsevani lisäapua tai -koulutusta englannin käyttöön.

Lisäkoulutusta tarvinneista vastaajista seitsemän oli iältään yli 40-vuotiaita ja vain yksi vastaajista tätä nuorempi, 27-vuotias. Tulos korreloi siis oman kielitaidon arvioiden kanssa, sillä kielitaitonsa arvioivat heikommaksi vanhemmat vastaajat. Avoimissa vastauksissa esiintyi useasti ajatus kielitaidon parantamisesta ja lisäkoulutuksesta. Omaa kielitaitoa haluttiin parantaa, ja työnantajilta toivottiin tähän myös toimia.

Työnantajat voisivat paremmin tukea työntekijöiden kielitaitoa erilaisilla englanninkielen kursseille esim. englanninkielen suullisen taidon kursseilla. Suullinen puoli tuottaa monelle stressiä ja moni kokee ettei omat taidot täysin siihen riitä. Harva kuitenkaan uskaltaa pyytää apua, joten voisi olla helpompaa, jos sitä automaattisesti tarjottaisiin työntekijöille. Nainen, 27.

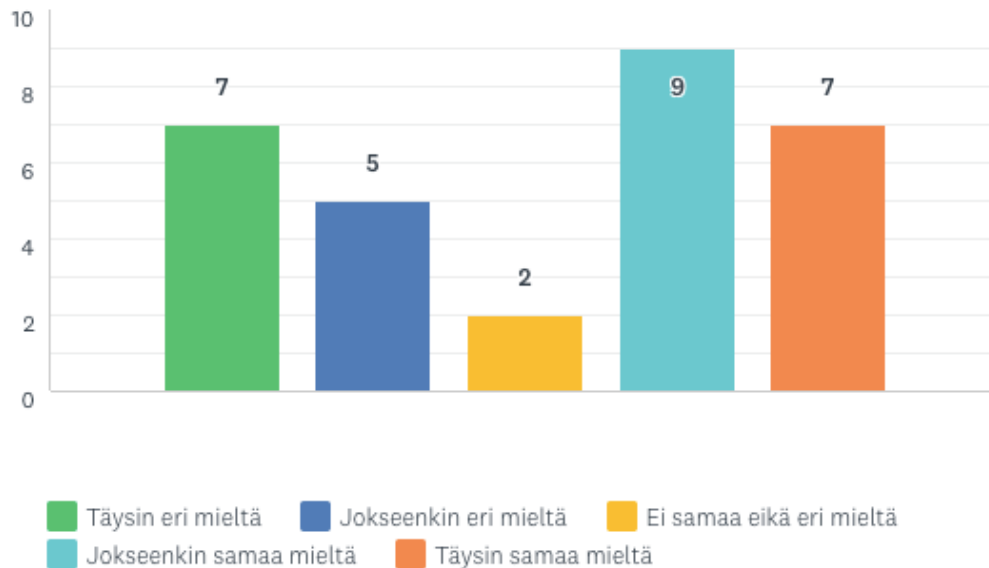
Lisäopiskelu ei olisi pahitteeksi. Mies, 62.

Haluaisin parantaa omaa kielitaitoani, etenkin kirjallista taitoa. Suullinen taitoni on parempi kuin kirjallinen. Olisi hauska opiskella lisää. Mies, 50.

Noin puolet vastaajista koki englanniksi työskentelyn vievän enemmän resursseja kuin suomeksi työskentelyn. 16 vastaajaa ilmoitti olevansa täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”*Englanniksi työskentely vie enemmän aikaa ja resursseja kuin äidinkielelläni työskentely*” kanssa. 12 vastaajaa ilmoitti olevansa täysin eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä

väittämän suhteen. Vastaukset jakautuvatkin melko tasaisesti vastausvaihtoehtojen välille (taulukko 7).

Taulukko 7. Englanniksi työskentely vie enemmän aikaa ja resursseja kuin äidinkielelläni työskentely.

Kielen haastavuuteen ja resursseihin liittyvissä avoimissa vastauksissa korostuivat useisiin eri kielen osa-alueisiin liittyvät haasteet. Vaikka kielitaito olisi hyvä, koettiin monien tehtävien silti vievän enemmän aikaa ja resursseja englanniksi. Myös työn laadun koettiin osittain kärsivän vierasta kieltä käytettäessä. Kuormittavuus ja haasteellisuus riippuvat myös aihealueesta. Jotkut työtehtävät tuntuvat luonnollisesti helpommilta kuin toiset. Epävarmuutta aiheuttavat esimerkiksi kirjallinen ja suullinen taito sekä englanninkielinen ammattisanasto ja termit, jotka lisäävät kielen haastavuutta; sanaston ja termit mainitsivat haastaviksi seitsemän vastaajaa.

Kun useat esim. viestintä- ja esitysmateriaalit tulee tehdä kahdella kielellä, niin viehän se lähes kaksinkertaisen ajankin. Lisäksi, kun tarkistelee kieliopillisia asioita, jotta asia tulisi kieliopillisesti oikein ilmaistuksi myös englanniksi, vie se luonnollisesti enemmän aikaa, kuin jos kirjoittaisin viestit vain omalla äidinkielelläni. Nainen, 40.

Vaikka pystyn kommunikoimaan sujuvasti englanniksi, minulta vaatii paljon keskittymistä lukea mm. liike-elämään liittyviä kirjoja englanniksi. Sama koskee äänikirjoja. Ne sisältävät liikaa minulle vierasta ammattisanastoa ja joudun keskittymään kirjoihin aivan eri tavalla kun suomenkielisiin. Nainen, 36.

Käytän englannin kieltä niin paljon vähemmän että englannin kielisten työtehtävien tekemiseen menee huomattavasti pidempi aika kuin suomen kielisten tehtävien hoitoon. Nainen, 45.

Ammattisanasto on vaikeaa jopa suomeksi, saatikka sitten englanniksi. Kommunikointi saattaa olla hidasta esim. kollegoiden kanssa. Nainen, 46.

Vie tosiaan enemmän aikaa varsinkin mikäli on tarve kirjoittaa jotain virallista englanniksi. Asiakaspalvelutilanteessa voi olla, että asiakas ei saa ihan niin kattavaa palvelua, kun mikäli kieli olisi suomi. Nainen, 42.

Asiakkaita ohjeistaessa pitää tuntea termit englanniksi joten asioiden selittäminen ei ole niin nopeaa ja yksinkertaista kuin äidinkielellä. Nainen, 40.

Haastavuus ja resurssit riippuvat aiheesta. Kevyet yleiskieliset tekstit on paljon helpompia kirjoittaa kuin johonkin tiettyyn alaan (esim. teknologiaan) liittyvät. Sama pätee käännöstöihin. Haastaviin teksteihin uppoaa enemmän aikaa, koska ne vaativat paljon termien tarkistamista sanakirjoista ja lausemuotojen pyörittelyä. Mies, 27.

Aihealueesta riippuen kommunikoiminen englanniksi vie minulta enemmän aikaa kuin suomeksi. Erityisesti jos työtehtävänä on isompi kokonaisuus ja aikaa on vähemmän, voi se luoda suoriutumispaineita. Nainen, 30.

Vaikka suomi korostuikin vastauksissa vahvempana kielenä, oli monella kokemus siitä, ettei englanniksi työskentely vaadi kuitenkaan merkittävästi enempää resursseja tai aikaa. Vastauksista käykin ilmi, ettei englanniksi työskentely vaadi kaikilta enempää resursseja kuin äidinkielellä työskentely, ja englannin kielen käyttö koettiin luontevaksi. Tästä huolimatta vastauksissa korostui äidinkielen luonnollinen asema ensisijaisena kielenä; oman äidinkielen ja paikallisen kielen valinta luonnollisena käyttökielenä myös monikansallisissa yrityksissä on havaittu myös muissa tutkimuksissa (Lønsmann 2015: 344–355).

Koen, että suomi on minulle vahvempi kieli, onhan se äidinkieleni. Yleisesti ottaen en kuitenkaan koe, että työskentely englanniksi hidastaisi työtäni millään tavalla merkittävästi. Nainen, 29.

Mielestäni ainakaan tämän hetkessä työtehtävissäni en koe eroa sillä, käytänpö englantia vai suomea. Luonnollisesti preferoin äidinkieltäni, mutta englannin käyttö töissä tulee jokseenkin luontevasti. Nainen, 25.

Toki omalla äidinkielellä työskentely on helpompaa, kuin millään muulla, mutta koen silti työskentelyn sujuvan yhtä hyvin sekä suomeksi että englanniksi.

Koen pärjääväni työssäni ja vapaa-ajalla englannin kielellä todella hyvin, ongelmia esiintyy oikeastaan vain ajoittain yksittäisten sanojen muistamisessa. Tietysti asiaa helpottaa se, että käytän englantia päivittäin työssäni. Kun taas muiden kielten, kuten ruotsin, kanssa olisi paljon vaikeuksia. Nainen, 26.

En ole toistaiseksi huomannut tämän vievän enemmän aikaa, muuta kun mahdolliset muistiinpanojen kääntämiset uudelleen suomeksi/englanniksi. Mies, 30.

Vastausten perusteella oma kielitaito ja sen riittävyys arvioidaan myönteisesti, mutta englannin kielen käytön koetaan myös vievän enemmän resursseja; vastaukset jakaantuivat kuitenkin resurssi- ja lisäkoulutuskysymyksessä melko tasaisesti. Kielteisemmät arviot omasta kielitaidosta ovat tyypillisempiä vanhempien vastaajien kesken, kuten myös tarve lisäkoulutukselle. Suullinen kommunikaatio koetaan kirjallista kielenkäyttöä haastavammaksi, tosin useat vastaajat kokivat itseilmaisun kärsivän myös kirjallisesti englantia käyttäen. Kielitaito siis vaihteli vastaajien kesken runsaastikin, ja kielen eri piirteisiin liittyviä haasteita oli useita. Vaikka joitain yhtäläisyyksiä olikin mahdollista löytää, kävi tuloksista ilmi myös, että kielitaito ja kielitaitoon liittyvät kokemukset ovat hyvin yksilöllisiä. Kielitaito on sidoksissa ikään ja tutkimusten mukaan myös esimerkiksi siihen, työskenteleekö henkilö esimies- tai johtotasolla (katso Virkkula 2008), mutta kieleen liittyvät tekijät ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä ja vaihtelevia myös kieliyhteisöjen sisällä.

4.2 Työpaikkojen kielenkäyttötilanteet ja kielilinjaukset

Tässä luvussa tarkastellaan kyselyyn vastanneiden tutkittavien henkilöiden työpaikkojen kielenkäyttötilanteita, kielitaitovaatimuksia ja kielilinjauksia. Kyselyllä selvitettiin, millaisissa tilanteissa englantia käytetään, oletetaanko kielitaidon riittävän englanniksi työskentelyyn, ovatko kielenkäyttö ja kielenkäyttövaatimukset muuttuneet työsuhteen aikana ja onko yrityksellä linjauksia ja ohjeita kielenkäyttöön liittyen.

Vastaajilta kysyttiin, millaisissa tilanteissa he käyttävät englantia työssään tai työpaikallaan. Kysymyksessä oli mahdollisuus valita useampi vastausvaihtoehto. Vastaukset on esitelty taulukossa 8.

Taulukko 8. Millaisissa tilanteissa tai tehtävissä käytät englantia? Valitse yksi tai useampi.

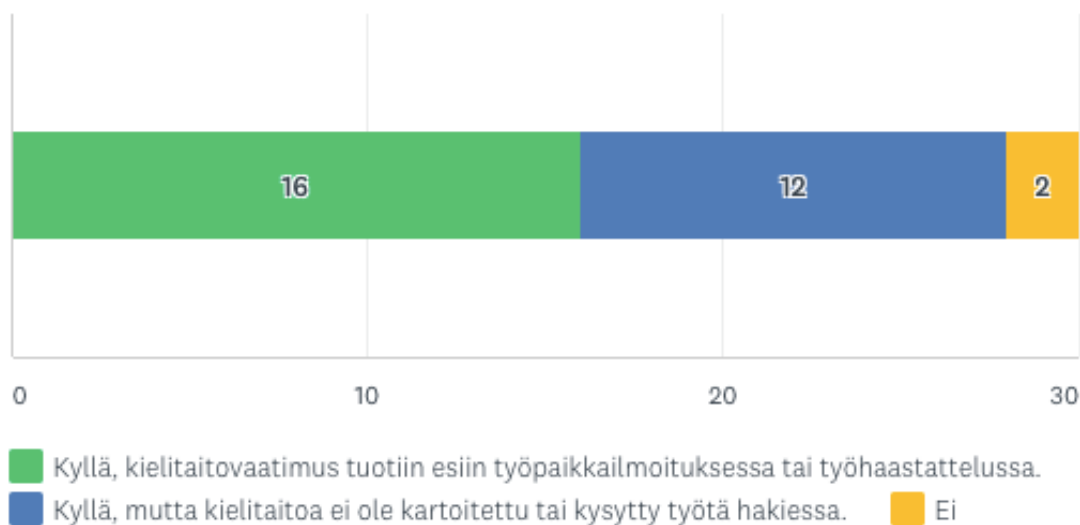
Vastausvaihtoehdot	Vastaukset
Kirjallinen viestintä, esimerkiksi sähköposti tai muut viestintäsovellukset	28
Keskustelu työkaverin kanssa	22
Kokoukset ja palaverit	18
Asiakastapaamiset	15
Sisällöntuotanto ja kirjoittaminen	15
Esiintyminen	13
Tapaamiset yhteistyökumppaneiden kanssa	12
Muu, mikä?	5

Vastaajat käyttävät englantia laajasti erilaisissa työtilanteissa ja -tehtävissä. ”Muu”-vastausvaihtoehdon avoimessa vastauskentässä oli mainittu puhelinkeskustelut sekä asiakaspalvelu ja neuvonta puhelimitse. Korostuneimmin englantia käytetään kirjallisessa viestinnässä, keskusteluissa työkaverin kanssa sekä kokouksissa ja palavereissa. Myös muissa tutkimuksissa on selvinnyt, että etenkin sähköpostiviestinnässä, kokouksissa ja erilaisissa asiakirjoissa käytetään työpaikalla usein englantia; näistä erityisen korostunut on sähköpostiviestintä (Virkkula 2008: 389). Vastauksista kävi kuitenkin ilmi, että kieltä käytetään melko runsaasti myös muissa yhteyksissä, kuten asiakastapaamisissa ja sisällöntuotannossa.

Yritysten kielitaitovaatimuksissa tapahtuu muutoksia kielenkäytön lisääntymisen tai korostuneen aseman myötä. Suomalaisten työpaikkailmoitusten kielivaatimuksissa mainitaan useimmiten suomi ja englanti. Tarvittavaa taitotasoa englannissa kuvaillaan ilmoituksissa sanoilla sujuva, erinomainen, vankka, erittäin hyvä ja hyvä. Muiden kielten osaamista edellytetään tai vaaditaan ilmoituksissa huomattavasti harvemmin. (KTO 2009: 163.) Toisaalta pitkään samassa tehtävässä toimineet henkilöt voivat olla tilanteessa, jossa työpaikan kielitilanne on muuttunut niin, että kielitaitoa on vaadittu vasta kesken työsuhteen. Kyselyllä selvitettiin, oletetaanko yrityksissä työntekijöiden kielitaidon riittävän englannin kielellä työskentelyyn ja miten kielitaitovaatimukset ovat yrityksissä muuttuneet. Enemmistö vastaajista (16 vastaajaa) ilmoitti, että kielitaito on työpaikalla vaatimus, joka tuotiin esiin jo työpaikkailmoituksessa tai työhaastattelussa. Kielitaitoa odotetaan työpaikoilla myös tilanteessa, jossa taitoa ei ollut kysytty työtä hakiessa. Näin ilmoitti 12 vastaajaa; kielitaito on

siis vaatimus tai oletamus, jota ei kuitenkaan kartoitettu tai kysytty esimerkiksi työpaikkaa hakiessa. Vain kaksi vastaajaa ilmoitti, että työpaikalla ei odoteta työntekijöiden kielitaidon riittävän vieraalla kielellä työskentelyyn – siitä huolimatta, että englannin kieltä kuitenkin käytetään työssä. Vastausjakautuma on esitelty taulukossa 9.

Taulukko 9. Oletetaanko työpaikallasi automaattisesti työntekijöiden kielitaidon riittävän englanniksi työskentelyyn?

Mikäli vastaajien kielitaitoa kartoitettiin ennen työsuhdetta, oli tätä kysytty usein esimerkiksi työhaastattelussa.

Työtä hakiessa edellytettiin englanninkielen osaamista kuuntelu- lukeminen- ja kirjoitustasolla. Englannin kielellä esiintyminen ei ollut välttämätön taito. Nainen, 40.

Minun pitää pystyä kommunikoimaan selkeästi englanniksi tiimini kanssa niin suullisesti kuin myös kirjallisesti. Tämä tuli esille jo työhaastattelussa. Nainen, 36.

Suurin osa keskusteluista työpaikallani käydään suomeksi, mutta yritys on kuitenkin hyvin kansainvälinen ja tietysti ulkomaalaisten tutkijoiden sekä asiakkaiden kanssa työntekijöiden oletetaan käyttävän ja osaavan englantia. Työohjeet ja muut ohjeistukset ovat myös pääosin englanniksi. Englannin kielen tärkeys tuli jo alussa selkeästi esiin, sillä työhaastattelu käytiin englanniksi, koska tiiminvetäjämme on kotoisin Yhdysvalloista. Nainen, 25.

Vain kaksi vastaajaa mainitsi yrityksen virallisen kielen: yhdellä virallinen kieli on suomi, yhdellä suomi, englantia ja ruotsi. Aiemmista tutkimuksista käy ilmi, että vaikka englantia ei olisi valittu yrityksen viralliseksi kieleksi, on sen asema yhteisenä käyttökielenä selvä: englannin kielitaitoa odotetaan työntekijöiltä (Ehrenreich 2010: 416–417). Vastauksissa kuvattiinkin englannin kielen taitoa olettamuksena. Kielitilanteissa ja kielitaitovaatimuksissa korostuivat vierasperäisen työvoiman ja vieraskielisten asiakkaiden vaikutus. Englanti koetaankin hyväksyttäväksi ja turvalliseksi kielivalinnaksi silloin, kun tilanteessa on useita eri äidinkieliä puhuvia henkilöistä (Virkkula 2008: 392). Kielenkäyttövalinnat riippuvat tilanteessa olevien kielitaidosta ja kansallisuudesta, esimerkiksi tiimitasolla kielitilanne saattaa olla toinen kuin koko yritystä koskeva kielenkäyttö.

Monet palaverit ja projektit ovat englanniksi, työnantaja olettaa kaikkien puhuvan riittävästi englantia. Englannin kielestä on tullut "normaali" käytäntö. Tässä on tapahtunut muutos parissa vuodessa, aiemmin työskentely kieli oli ainoastaan suomi. Nainen, 32.

Kaikkien työntekijöiden oletetaan osaavan englantia. Nainen, 45.

Varsinkin meidän osastollamme odotetaan, että osaa kommunikoida hyvin myös englanniksi. Mies, 27.

Englanti on pääkieli, sillä iso osa työntekijöistä ei puhu suomea äidinkielenään. Tiimikohtaisesti suomen kieli on käytössä, sillä esim. omassa tiimissä kaikki ovat suomalaisia. Nainen, 32.

Tulee pystyä kommunikoimaan kollegojen kesken englanniksi, sillä iso osa ei puhu äidinkielenään tai ollenkaan suomea. Nainen, 30.

Avoimissa vastauksissa mainittiin kielitaitovaatimusten syntyneen työsuhteen aikana vasta myöhemmin, jolloin esimerkiksi pidemmän uran tehneiltä työntekijöiltä kielitaitoa ei ole alkujaan vaadittu. Vaatimukseen on voinut vaikuttaa esimerkiksi vieraskieliset uudet työntekijät tai yrityksen kansainvälistyminen. Vaikka kielitaitovaatimukset muuttuvat, vastauksia ei noussut esiin siihen suuntaan, että englannin kielen taitoa olisi kuitenkin kartoitettu työpaikoilla kesken työsuhteen kielitilanteen ja kielenkäytön muutoksen myötä. Yhdeksän vastaajaa kertoi tilanteen muuttuneen työsuhteen aikana niin, että sillä on ollut vaikutuksia työpaikan kielitilanteeseen. Muutoksista seitsemän liittyi yrityksen sisäisten kielivaatimusten muutokseen vieraskielisten kollegoiden määrän lisääntymisen myötä. Loput maininnat koskivat uusien vieraskielisten termien ja käsitteiden oppimista, puheiden pitämistä sekä kansainvälisiä

asiakkaita uusien tehtävien myötä. Muutokset koskivatkin niin työtehtävien kieltä kuin työyhteisössä käytettävää kieltä.

Työtehtävien muututtua on kieli muuttunut englanniksi ja hyvin tekniseksi sellaiseksi, joten kieli poskella ja solmussa aika usein saa olla. Toki olen matkan varrella paljon oppinut uusia sanoja, mutta kaikkea ei voi kertoa ja tuoda esiin englanniksi kovinkaan ymmärrettävästi. Nainen, 43.

Kielitaitovaatimus tuskin systemaattisesti ollut ainakaan aiemmin mukana rekryprosessissa ja talossa paljon pitkää uraa tehnyttä väkeä, jolloin taitovaatimus syntynyt myöhemmin. Tänä päivänä taloon tullut englantia tai muuta kieltä äidinkielenään puhuvia, joten arkikielen kääntyminen jossain määrin englanniksi nähdään vähintään suositeltavana sisäisen kommunikation takia. Nainen, 30.

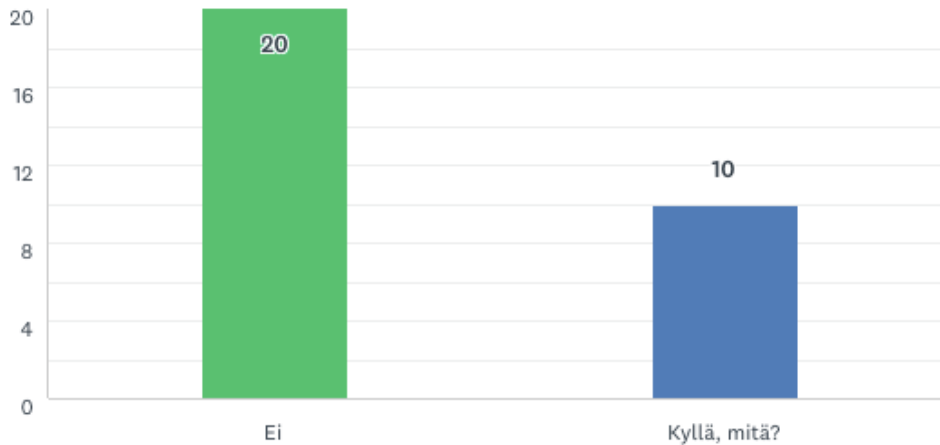
Englannin kielen käyttö/tarve työtehtävissä on lisääntynyt. Mies, 50.

Käytän melko paljon englantia ja myös opiskelen pääasiassa englannin kielellä, joten arkiset vuorovaikutustilanteet ovat melko vaivattomia. Uuden työnkuvan myötä on kuitenkin täytynyt opetella uusia termejä niin suomeksi kuin englanniksikin. Nainen, 26.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana teknisen kehityksen kautta mukaan on tullut ulkomaalaisia toimittajia ja työkavereita. Viimeisen kolmen vuoden aikana kielitaitovaatimukset ovat kasvaneet merkittävästi. Henkilökunta parhaillaan sopeutuu tilanteeseen ja yritys päivittää toimintatapojaan. Suurimmalle osalle henkilökuntaa tämä ei ole ongelma. Nainen, 43.

Kyselyllä selvitettiin tarkemmin vastaajien työpaikkojen kieliohjeistuksia ja -linjauksia tai niiden mahdollista puuttumista. Kieleen liittyvät linjaukset antavat yrityksen suulliselle ja kirjalliselle sekä sisäiselle ja ulkoiselle viestinnälle ja kommunikaatiolle raamit. Yrityksien kielivalinnat ovat strategisia valintoja, ja niillä on mahdollista vaikuttaa yrityksen maineeseen, rekrytointiin sekä asiakaskunnan ja kumppaneiden valikoitumiseen. Yrityksen strategia vaikuttaa siis kielivalintoihin ja kielivalinnoilla voidaan tukea valittua strategiaa. Liikkuvuus, kansainvälistyminen ja ulkomaiset työntekijät ovat lisänneet tarvetta kielilinjauksille esimerkiksi sisäiseen viestintään liittyen. (Kangasharju, Piekkari & Säntti 2010: 137.) Tyypillisiä kielipoliittisia linjauksia ovat esimerkiksi yrityksen viralliseen käyttökieleen ja kielten rinnakkaiskäyttöön liittyvät ohjeistukset sekä viestintään, kuten kirjoittamiseen, terminologiaan ja sanastoon liittyvät ohjeistukset. Kolmasosa eli kymmenen vastaajaa ilmoitti, että yrityksessä on ohjeistuksia ja suosituksia eri kielten käyttöön; 20 vastaajaa ilmoitti, ettei linjauksia ole (taulukko 10).

Taulukko 10. Onko työpaikallasi ohjeistuksia tai suosituksia eri kielten käyttöön ja kielivalintoihin?

Yritysten ohjeistukset kielten käytöstä koskivat muun muassa erilaisten tilaisuuksien ja materiaalien kieltä. Englantia oli linjattu käytettäväksi muun muassa koko henkilöstöä koskevassa sisäisessä viestinnässä, kuten sähköpostiviesteissä ja muissa viestintäkanavissa sekä kokouksissa, joissa on mukana vieraskielisiä osallistujia. Suosituksia oli annettu myös materiaalien ja ohjeiden suhteen, esimerkiksi jos materiaali koskee kansainvälisiä asiakkaita tai koko henkilöstöä. Materiaalit ovat usein suomeksi ja englanniksi, ja kokouksen tai tilaisuuden kieli riippuu tilaisuuden koosta ja paikallaolijoiden äidinkielestä tai kielitaidosta. Kielenkäyttövalinnat riippuvatkin usein tilanteessa olevien henkilöiden kielitaidosta; valintaan vaikuttaa tilanteessa tapahtuva neuvottelu kielestä, aiempi kokemus ja tieto läsnä olevien osallistujien kielitaidosta (Hazel 2015: 142–143). Yhdessäkään tutkimukseen osallistuneesta yrityksessä ei ollut määritetty englantia yhteiseksi, viralliseksi käyttökieleksi, vaan vastauksista nousi esiin enemmän tilanneriippuvainen kielenkäyttö. Englannin kieltä onkin havaittu käytettävän silloin, kun informaatio koskee vieraskielisiä työntekijöitä; asiakirjat, suullinen informaatio ja esimerkiksi sisäinen viestintä toteutetaan englanniksi silloin, kun paikalla on muita kuin suomenkielisiä osallistujia (KTO 2009: 155–156).

Sisäinen viestintä englanniksi, koska työpaikalla työskentelee henkilöitä monista eri kansalaisuuksista. Nainen, 30.

Kieli pitää olla englantia ellei kaikki kokouksessa olevat osaa suomea sujuvasti. Mies, 34.

Yleiset ohjeet ja esitykset suomeksi ja englanniksi kirjallisena ja toisinaan esitykset tulee myös tehdä englanniksi. Yrityksen virallinen kieli kuitenkin suomi ja kaikki eivät osaa englantia yrityksessä, kuten kaikki eivät osaa suomeakaan. Nainen, 43.

Osa sisäisestä viestinnästä tapahtuu englanniksi, koska osa työntekijöistä on englanninkielisiä. Asiakkaat saattavat myös olla englanninkieltä puhuvia, joten asiakkaiden kanssa työskenteleviltä odotetaan englanninkielentaitoa. Ohjeistusta on tullut lähinnä siitä, että sisäisen viestinnän materiaalit tulisi toteuttaa kaksikielisesti. Nainen, 30.

Enemmistö vastaajista ilmoitti, että linjaukset kielen käyttöön liittyen puuttuvat työpaikalta, ja tämä koettiin hankalana. Vaikka virallinen kielipolitiikka puuttuisi yrityksestä, tapahtuu yhteisöissä kuitenkin kieleen liittyviä valintoja ja päätöksiä kielenkäyttötarpeista riippuen, mutta tällöin ne eivät välttämättä ole johdonmukaisia. Mikäli kirjattu ohjeistus siis puuttuu, tehdään kielenkäyttöpäätökset luonnostaan kielellisten tarpeiden mukaan. (Lavric, Lesk & Stegu 2017: 270.) Yrityksen kielipolitiikka voi myös olla kirjattu, mutta kirjattuja ohjeita ei ole tehokkaasti tiedotettu yhteisölle, tieto voi olla vanhentunutta tai hajallaan tai huonosti kommunikoitua. Heikosti tiedotettu ohjeistus johtaa siihen, ettei kielipoliittisia linjauksia ymmärretä yrityksessä samalla tavalla, jolloin linjaukset eivät toteudu johdonmukaisesti. Epäselvä tai tulkinnanvarainen ohjeistus vaikuttaa kielenkäyttöön, mutta on ristiriidassa kirjattujen linjausten kanssa. Vastauksista käy ilmi myös, että toimintatavat ovat muotoutuneet itsestään, ja kyse onkin enemmän sanattomasta sopimuksesta. Kirjattujen ohjeiden puuttuessa kielivalintoihin vaikuttaakin vastaanottajan kielitaito, jolloin kielenkäytön tavoitteena on keskinäinen ymmärrys. (Härmävaara 2017: 208–210.) Tieto kirjattujen linjausten olemassaolosta voi olla yrityksessä myös heikkoa, vaikka yrityksessä olisi määritetty virallisia kieliohjeistuksia (Kangasharju, Piekkari & Säntti 2010: 152).

Työpaikallamme on tällä hetkellä vain hiljainen yhteisymmärrys siitä, jos keskustelussa/paikalla on englantia puhuvia työkavereita tai asiakkaita, kommunikaatio kielen tulee olla englantia. Nainen, 30.

Yrityksessämme toimii useampia ihmisiä, joille suomi ei ole äidinkieli, tai jotka eivät edes puhu suomea. Silti suurin osa kokouksista, kuten kuukausi palaveri, pidetään suomeksi. Tämä on hämmästyttänyt minua valtavasti alusta asti. Nainen, 29.

Monikielisessä työyhteisössä asioista viestiminen saattaa välillä olla hankalaa: vaikka monet asiat voidaan ilmaista sekä suomeksi että englanniksi, niin esim. esiintymistilanteet on hoidettava jommalla kummalla kielellä, jolloin aina joku ei ymmärrä. Nainen, 26.

Oletetaan, että englantia osataan puhua. Kuukausipalavereissa esitykset ovat englanniksi, muuten ei ole ohjeistuksia. Nainen, 25.

Yhteisiä linjavetoja tai ohjeistuksia ei vielä ole, mutta toivoisin, että selkeyden vuoksi tähän tulisi muutos. Suuri osa työntekijöistämme ovat muualta kuin Suomesta ja osa asiakkaistamme ovat ulkomaisia, joten siksi englanninkielen osaaminen pyydettiin arvioimaan jo työhaastattelussa. Nainen, 30.

Vaaditaan sujuvaa englanninkielen suullista ja kirjallista taitoa. Ohjeita ei ole. Nainen, 27.

Kielilinjausten puuttuessa kielenkäyttöön vaikuttavatkin oletukset, sanattomat sopimukset ja käytänteiden muotoutuminen ilman erillistä sopimusta tai ohjeistusta. Tämä aiheutti vastaajissa hämmennystä ja turhautumista, ja linjauksia toivottiin. Tämän lisäksi työnantajilta toivottiin selkeyttä käytettyihin kieliin ja muihin tekijöihin, kuten käsitteisiin ja termeihin liittyen.

Tärkeintä olisi varmistaa, että kaikki ymmärtävät työpaikalla käytetyt käsitteet, termit, lyhenteet, prosessit, mittarit jne. samalla tavalla oli käytetty kieli mikä tahansa. Nainen, 40.

Ohjeistukset ja sisäiset oppaat auttavat paljon työntekijää kielen käytössä. Esimerkiksi alakohtainen/yrityskohtainen sanakirja voisi olla hyvä keksintö termien käyttöön liittyen tyylisiin "nämä ovat yleisimmät termit ja sanat, jotka jokaisen työntekijän tulee tietää". Opa auttaisi alan ulkopuolelta tulevaa työntekijää tutustumaan yritykseen myös perehdytysmielessä. Nainen, 32.

Tulos on yhdenmukainen aikaisempien tutkimusten kanssa. Suomessa kielikäytäntöjä ovat kirjanneet vain harvat yritykset (KTO 2009:155). Kielivalintoja ei muutenkaan suunnitella yrityksissä tietoisesti, ja selkeät sopimukset ja ohjeet puuttuvat tai ovat väljät. Tieto linjauksista onkin satunnaista. (Kangasharju, Piekkari & Säntti 2010: 137.) Aiempien tutkimusten ja yllä esiteltyjen vastausten perusteella on mahdollista vetää johtopäätös, että vaikka suurelta osalta yrityksistä virallinen kielipolitiikka yhä puuttuu, on näille kirjatuille ohjeistuksille nykypäivän monikielisessä työympäristössä tarvetta. Linjaukset selkeyttävät kommunikaatioita ja lisäävät ymmärrystä kielenkäyttötilanteista ja kielitaitovaatimuksista, joita työpaikoilla esiintyy. Kielivalintoihin vaikutti linjausten puuttuessa osallistujien äidinkieli; englannin kieli nähdäänkin neutraalina ja tasa-arvoisena valintana esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa englanti ei ole kenenkään osallistujan äidinkieli, mutta kaikkien hallitsema vieras kieli (Pahta 2015: 69). Tämä on havaittu myös muissa tutkimuksissa, joissa englanti nähdään luonnollisena

valintana silloin, kun paikalla on vieraskielisiä henkilöitä, jotka eivät puhu paikallista äidinkieltä tai jos viestintä tai kommunikaatio on kansainvälistä (Lønsmann 2015: 350). Kieli vaihdetaan herkästi englanniksi, jos paikalla on henkilöitä, joiden äidinkieli ei ole suomi. Englantia voidaan käyttää, vaikka läsnäolijat eivät puhuisi kieltä sujuvasti; tämä kävi ilmi jo edellisen luvun vastauksista, joissa englannin kielen käyttöön suhtauduttiin kannustavasti myös silloin, kun taidot ovat rajalliset. Suomen kieltä sen sijaan käytetään tilanteissa, joissa läsnä on kielen syntyperäisiä puhujia, jotka osaavat kieltä sujuvasti, mutta kieli vaihdetaan englanniksi, mikäli paikalle tulee äidinkielenään muita kieliä puhuvia henkilöitä. Vastauksista ei käynyt ilmi, että suomea käytettäisiin myös sellaisissa tilanteissa, joissa osa osallistujista ei osaa kieltä sujuvasti mutta esimerkiksi opiskelisivat kieltä tai osaisivat kieltä jonkinasteisesti. Tämä englannin kielen ensisijainen valinta myös niissä tilanteissa, joissa osallistujat ovat tottuneet käyttämään äidinkieltään, on liitetty tiimin tai yrityksen tarpeeseen kansainvälistyä ja haluun lisätä yhteisön monimuotoisuutta; englannin valinnalla haetaan kansainvälisempää ympäristöä ja ajattelutapaa (Lønsmann 2017: 335). Suomen kieli koettiin vastauksissa vahvemmin poissulkevana ja englannin kieleen siirrytään, vaikka kaikki läsnäolijat eivät hallitsisi kieltä täydellisesti.

4.3 Kielitaidon riittämättömyys ja sosiaaliset tilanteet

Edellisissä luvuissa paneuduttiin vastaajien kielitaitoon sekä kielenkäyttötilanteisiin ja kielilinjauksiin työkontekstissa. Kommunikaatioon ja ilmaisuun vaikuttaa kielitaito, ja jos kielitaito ei jossakin tilanteessa riitä, käytetään tällöin muita keinoja viestin perille menemiseksi. Lisäksi kielitaito ja kielikäytännöt vaikuttavat sosiaalisiin tilanteisiin sen kautta, miten henkilöllä on esimerkiksi mahdollisuus osallistua keskusteluun kielitaitonsa puitteissa. Tässä luvussa esitellään vastaajien toimintaa tilanteissa, joissa kielitaito ei riitä, työpaikalla esiintyviä eroja kielitaidossa ja sosiaalisia tekijöitä, kuten keskustelusta ulkopuolelle jäämistä kielitaitoon tai kieleen liittyvistä syistä.

Vastaajilta kysyttiin, miten he toimivat tilanteissa, joissa kielitaito ei riitä. Kysymyksessä oli mahdollista valita useita eri vastausvaihtoehtoja. Vastaukset on esitelty taulukossa 11.

Taulukko 11. Mikäli kielitaitosi ei jossain tilanteessa riitä, mistä haet apua?

Vastausvaihtoehdot	Vastaukset
Käytän kääntäjää tai sanakirjaa	27
Kysyn työkaverilta	20
En pyydä apua, vaan ilmaisen asian toisella tavalla	11
Kysyn ystävältä tai perheenjäseneltä	6
Jätän asian sanomatta/tekemättä	4
Muu, mikä?	4

Muu-vastauskohdassa mainittiin työpaikan sivustot, kehonkieli, asian selittäminen kiertämällä vaikea ilmaus ja keskustelukumppanilta tuen hakeminen asian ilmaisemiseksi. Avoimissa vastauksissa toistui avun pyytäminen työkaverilta (19 mainintaa). Sanakirjan tai kääntäjän käyttämisen mainitsi avoimissa vastauksissa 15 vastaajaa. Asia kierretään ja ilmaistaan usein myös toisella tavalla (16 mainintaa).

Kiertoilmaukset, toiset sanat, google translate tai vastaava auttaa, myös kysyn kollegalta apua jos mahdollista. Nainen, 43.

Koittaisin ensin selvittää asiaa itse esimerkiksi internetin kautta, mutta jos olisin edelleen epävarma, kääntyisin ihmisen puoleen jonka uskoisin tietävän aiheesta enemmän. Nainen, 25.

Riippuu tilanteesta, jos paikalla ei ole suomenkielisiä, niin usein lähden selittämään asiaa toisella tavalla, kunnes joku saa ajatuksestani kiinni. Jos taas paikalla on suomenkielisiä, niin vaihtoehtoisesti pyydän apua heiltä. Nainen, 30.

Työkavereilta voidaan pyytää apua myös eri viestintäkanavien kautta. Mikäli kielitaito ei puhetilanteessa riitä, asiaan palataan esimerkiksi sähköpostitse. Asia voidaan myös jättää kokonaan ilmaisematta tai sanomatta, ja tilanteesta voidaan pyrkiä myös vetäytymään.

Online-sanakirjoilla ja Google Translatella pääsee pitkälle, mutta jos nekään eivät riitä, niin huutelen apua työpaikan Yammerissa/Slackissa. Mies, 27.

Kierrän asian muulla tavalla tai kerron että palaan asiaan sähköpostitse. Nainen, 28.

Yritän ilmaista asian eri tavalla tai kysyn tilanteessa joltakin toiselta ihmiseltä, miten jokin asia sanotaan. Joskus jätän myös sanomatta asian, jos koen, etten osaa ilmaista itseäni.

Yleensä pyydän toiselta suomen kieliseltä apua, ilmaisen asiani toisin ja joskus, jos asia on vähäpätöinen, saatan jättää sen kokonaan sanomatta. Nainen, 25.

Selitän asian "rallienglannilla" tai mikäli on kyse kirjallisesta, niin katson sanakirjasta tai kysyn apua työkaverilta. Mikäli on kyse julkisesta esiintymisestä, niin sitten pyrin vetäytymään tilanteesta. Nainen, 42.

Oman kielitaidon riittämättömyys tilanteessa uskalletaan myös myöntää ääneen.

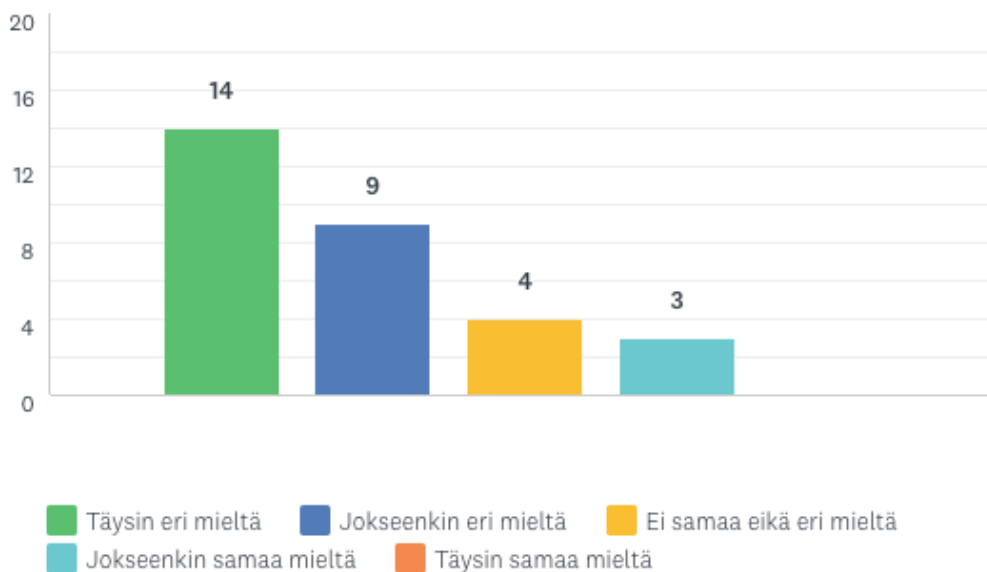
Pyydän apua ja sanon, etten nyt ymmärrä/osaa. Nainen, 36.

Pyydän apua tai sanon, että kielitaito ei riitä tai käytän sanakirjaa. Nainen, 46.

Yritän kiertää asian tai vain rehellisesti sanon etten tiedä kuinka ilmaista tietyn asian. Mies, 34.

Kieli vaikuttaa myös sosiaaliseen kanssakäymiseen ja sosiaalisiin tilanteisiin; sillä vaihdetaan informaatiota, mutta kieli voi vaikuttaa myös ryhmästä ulos rajaamiseen ja näkymättömiin valta-asetelmiin. Kielikäytännöt ja kielitaidot liittyvät henkilön kykyyn ja mahdollisuuksiin olla mukana virallisessa ja epävirallisessa vuorovaikutuksessa ja muodostaa sosiaalisia suhteita. (Garcia-Yeste & Negretti 2015: 94–95.) Puutteellinen kielitaito voi johtaa ulkopuolisuuden tuntemuksiin ja rajata ryhmiä, joiden seuraan puhuja hakeutuu. Kielitaito ja valmius käyttää kieltä vaikuttaa siis sosiaalisiin tilanteisiin ja ryhmäytymiseen (Garcia-Yeste & Negretti 2015: 110–111). Kielen sosiaalista puolta selvitettiin kysymällä vastaajilta, kokivatko he jäävänsä ulkopuolelle englanniksi käydyistä keskusteluista. Vastauksista kävi ilmi, että kielitaito ei aina kaikissa tilanteissa riitä asian ilmaisemiseen tai ymmärtämiseen, ja osa vastaajista kertoi jättävänsä hankalaksi koetun asian ilmaisematta. Vain harva vastaaja koki tästä huolimatta jäävänsä ulkopuolelle englanniksi käydyistä keskusteluista. Vain kolme vastaajaa ilmoitti olevansa *jokseenkin samaa mieltä* väittämän ”Jään ajoittain ulkopuolelle englanniksi käydyistä keskusteluista, sillä en ymmärrä keskustelua tai uskalla ottaa siihen osaa” kanssa. *Täysin samaa mieltä* -vaihtoehtoa ei valinnut yksikään vastaajista. Suurin osa vastaajista koki olevansa väittämän kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä. Vastausjakauma on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12. Jään ajoittain ulkopuolelle englanniksi käydyistä keskusteluista, sillä en ymmärrä keskustelua tai uskalla ottaa siihen osaa.

Vierasta kieltä käyttäessä puhuja saattaa tuntea jäävänsä taka-alalle, olevansa hiljaisempi ja esimerkiksi *small talk* -jutustelu voi tuntua hankalalta. Käytettävä kieli siis vaikuttaa myös puhujaidentiteettiin ja siihen, mitkä alueet tuntuvat vieraalla kielellä erityisen haastavalta. Myös oma-aloitteisuus, spontaanius, humoristisuus ja aktiivisuus voivat kärsiä, vaikka kokemus omasta kielitaidosta olisikin kohtuullinen. (Virkkula 2008: 408.) Kielitaidon rajallisuus voi johtaa esimerkiksi siihen, että henkilö jää ulkopuoliseksi sosiaalisista tilanteista. Jos keskustelutilanteista jättäytyttiin tai jäätiin ulkopuolelle, oli syynä useassa vastauksessa oman kielitaidon puute tai tilanteen aiheuttama jännitys ja epävarmuus. Jos osallistuminen keskusteluun ei kielitaidon takia onnistu, pyydetään tilanteessa apua, mutta saatetaan myös välttää keskusteluun osallistumista.

-- suullisesti en pysty antamaan itsestäni kaikkea sitä englanniksi, kuin mitä minulla on äidinkielelläni annettavaa. Huomaan olevani useammin hiljaa enkä välttämättä aloita puheenvuoroja englanninkielellä kommunikoidessamme. En myöskään pysty tarttumaan hetkeen esiintyessäni samalla tavoin kuin omalla äidinkielelläni pystyn. Osa minusta jää englanniksi ns. piiloon. Nainen, 40.

Minulle on helpompaa kirjoittaa tekstiä englanniksi, kuin puhua. Englanniksi puhuminen jännittää, sillä tilanteessa, kun pitäisi puhua, unohdan kattavan sanavaraston ja en saa ilmaistua itseäni haluamallani tavalla. Epävarmuus liittyy varmasti myös epäonnistumisen pelkoon ja siihen, että en ole tottunut käyttämään kaikkia tietämiäni sanoja arkisessa puhekielessä englanniksi. En oikeastaan ole itse yrittänyt kehittyä puhumisessa ja en ole

opiskellut englantia lukion ja ammattikorkeakoulun jälkeen. Toissää oman englanninkielen kehittämiseen ei ole annettu kovinkaan paljoa kehittämismahdollisuuksia. Nainen, 25.

Jos tilanteessa on muita suomenkieltä puhuvia, pyydän heiltä apua. Muutoin joudun miettimään tovin, miten ilmaisin asiani toisin. Välillä myös, jos se on mahdollista, olen vain hiljaa ja vältän keskusteluun osallistumista. Nainen, 40.

Kieli ja kielitaidot vaikuttavat työpaikoilla sosiaalisten tilanteiden lisäksi erilaisiin valta-asetelmiin esimerkiksi osallistumisen mahdollisuuksien kautta. Kieli, etenkin yhteinen käyttökieli, joka ei ole kaikille käyttäjilleen äidinkieli, voi lisätä tutkimusten mukaan myös näkymättömiä valta-asetelmia ja eriarvoisuutta (Lønsmann & Mortensen 2018: 439.) Monikielisissä yhteisöissä kielitaidot ja kielenkäyttö eivät vaikuta vain työssä suoriutumiseen vaan myös mahdollisuuksiin olla vuorovaikutuksessa epävirallisten kommunikaatiotilanteiden kautta (Garcia-Yeste & Negretti 2015: 95–96). Eräiden tutkimusten mukaan kielitaito voi myös vaikuttaa puhujan asemaan ja statukseen ja esimerkiksi lisätä työssä annettavia mahdollisuuksia – sen sijaan kielitaidottomuus voi jopa uhata henkilön asemaa ja työtä (katso esimerkiksi Lønsmann & Mortensen 2018: 450). Tällaisia tuloksia ei kuitenkaan tullut ilmi kyselyn vastauksista, vaan kielitaito liittyi enemmän keskusteluun ja vuorovaikutustilanteisiin osallistumiseen. Yksi maininta liittyi kielen vaihtamiseen englanniksi, kun suomeksi käytyyn keskusteluun saapuu osallistujaksi henkilö, joka ei puhu suomea. Nykypäivän työympäristössä kielelliset tilanteet muuttuvatkin nopeasti ja ovat osittain tilapäisiä, ja mikäli alkujaan osallistujien äidinkielellä käytyyn keskustelutilanteeseen saapuu vieraskielinen kollega, vaihdetaan kieli muiden puhujien äidinkielestä englanniksi (Lønsmann 2017: 333–334). Yksi maininta liittyi äidinkieleltään vieraskielisten työntekijöiden kielitaitoon: vastaajan mukaan vaillinaisesti englantia osaavat henkilöt pakotetaan puhumaan englantia, sillä osa työntekijöistä ei puhu suomea. Muuten suomen kielen taitoa ei odotettu tai oletettu. Tämä asenne on poikkeava esimerkiksi joihinkin muihin tutkimuksiin verrattaessa: monikansallisissa yrityksissä saatetaan odottaa paikallisen kielen osaamista, ja paikallinen kieli koetaan luonnollisena käyttökielenä englannin sijaan (Lønsmann 2015: 345).

Ne joilla on parempi kielitaito osallistuvat enemmän keskusteluun ja ne jotka osaavat hyvin vaillinaisesti englantia tavallaan pakotetaan sitä puhumaan, koska muutama yrityksessä ei puhu suomea, vaikka asuneet suomessa jo vuosia. Nainen, 43.

Suurin osa puhuu sujuvaa englantia, luulen että kieli ei ole suurimmalle osalle ongelma. Ne jotka eivät puhu niin hyvin ovat sitten hiljempaa. Nainen, 42.

Jotkut eivät ehkä osaa englantia niin hyvin, ja toisinaan kaipaisin, että herkemmin vaihdettaisiin puhuttu kieli esim. suomesta englanniksi, jos englanninkielinen henkilö on samassa tilassa tai tulee tilaan ja ehkä haluaisi osallistua keskusteluun. Nainen, 25.

Vastaajilta kysyttiin, onko kielitaidoissa tai kieleen suhtautumisessa eroja yrityksen sisällä. Avoimet vastaukset vaihtelivat hyvin laidasta laitaan; osa vastaajista koki, että yrityksen sisällä on suuriakin eroja kieleen suhtautumisessa, osa taas koki, että kielitaidoissa tai asenteissa kieleen ei ole eroja. Osassa vastauksista englantia miellettiin helpoksi, kaikille yhteiseksi työskentelykieleksi ja osassa vastauksista korostui eri osaamistaso ja englannin käytön välttely. Vastauksissa esiintyivät melko tasaisesti ajatukset siitä, että kielitaito ei vaikuttanut yrityksessä kenenkään työstä suoriutumiseen ja täysin vastakkainen ajatus, että kielitaidoltaan heikommat henkilöt kärsivät kielitaidon puutteesta työssään. Vastauksissa korostui kieli osana ammatillista osaamista; kieli koetaankin myös muiden tutkimusten mukaan usein työvälineenä annettujen tavoitteiden saavuttamiseksi (Virkkula 2008: 414). Englantiin suhtauduttiin useiden vastaajien mukaan neutraalisti ja yhdenmukaisesti, ja kielitaito oli riittävä koko yrityksen sisällä, ainakin töistä suoriutumiseen:

Mielestäni suurimmalta osin kaikilla on hyvinkin neutraali suhtautuminen englannin kielen käyttöön liittyen. Käsitkseni mukaan ihmiset pystyvät iästä tai sukupuolesta huolimatta työskentelemään luontevasti myös ulkomaalaisten työntekijöiden kanssa ja ymmärtämään saadut ohjeet. Nainen, 25.

Mielestäni on samanlaista eli sitä pidetään kuuluvaksi yrityksen yhdeksi toimintakieleksi. Nainen, 40.

Toisille englanniksi puhuminen on haastavampaa kuin toisille, mutta en ole havainnut sen vaikuttavan työssä suoriutumiseen. Nainen, 30.

Osassa vastauksista kieleen suhtautumisessa ja kielitaidossa nähtiin kuitenkin runsaastikin eroja yrityksen sisällä. Eroihin vaikuttivat esimerkiksi oma työtehtävä, kokemus kielestä ja sen käytöstä ja kielitaito. Erot näkyivät vastauksissa myös siinä, keneltä kielitaitoa odotetaan ja ketkä odottavat myös muilta puhujilta riittävää kielitaitoa. Kielitaito liittyykin myös henkilön ammatilliseen identiteettiin; kun nykypäivänä työntekijä toimii ympäristössä, jossa tapahtuu vaihtelua eri kielten välillä, on näissä vuorovaikutusympäristöissä kieli-identiteetti sidoksissa

institutionaaliseen identiteettiin. Näihin identiteetteihin liittyy tiettyjä odotuksia, eli esimerkiksi jos tietyn aseman edustaja, eli tietyssä tehtävässä työskentelevä henkilö ei vastaa identiteettiin liitettyjä kielitaito-odotuksia, voidaan tämä nähdä poikkeavana. (Hazel 2015: 141–142.) Tämänkaltaisia ajatuksia liitettiin vastaajien keskuudessa esimerkiksi johtavissa asemissa oleviin henkilöiden, joiden puutteellinen kielitaito tai epävarmuus tuotiin vastauksissa esiin. Eroja oli myös siinä, kuka kielitaitoa odotti.

Huomaan, että meillä muutama johtavassakin asemassa oleva henkilö ei osaa kunnolla englantia, tai on hyvin epävarma sen puhumisessa. Yleisesti englannin kielen taito yrityksessämme on hyvä. Nainen, 29.

Eroja on, osa puhuu sitä erittäin sujuvasti, osa ei puhu lainkaan, eikä osa edes ymmärrä englantia. Osa odottaa muilta samaa huipputaitotasoa kuin heillä itsellään on, ja osa taas halveksii koko englanninkielen vaatimusta työpaikalla. Nainen, 40.

Isojakin eroja ihmisten välillä, teknologiateeman parissa työskenteleville selkeästi luontevampaa ja myös ehkä tarpeellisempaa sillä paljon ajankohtaista tietoa saatavissa vain vieraalla kielellä, mikä tekee kielitaidosta työssä onnistumisen ja kehittymisen kannalta tärkeää. Jos ei taas tarvitse työssään arjessa tai tiedon hankkimiseen ja itsensä kehittämiseen muita kieliä vaan pärjää suomen kielellä niin osaaminen samalla myös monesti heikompaa. Henk koht tarve draivaa. Nainen, 30.

Yleisesti englannin kielen osaamista odotetaan, mutta kaikki eivät silti osaa tai tunne oloaan mukavaksi käyttäessään englantia työkielenä. Luulen, että työpaikallamme on todella suuria eroavaisuuksia työntekijöiden kielitaidossa. Nainen, 26.

Eroja työntekijöiden keskuudessa on ymmärrettävistä syistä, sillä firman toiminta on aina aiemmin keskittynyt vain Suomen sisälle. Englanninkielen kielivaatimuksia ei aiemmin käsittäkseni ole ollut ja kaikki työntekijät ovat aiemmin puhuneet suomea. Nainen, 30.

Vaikka kielitaidoissa ja suhtautumisessa kieleen nähtiinkin eroja, ei vastauksista käynyt kuitenkaan ilmi runsaasti epätasa-arvoisuuteen tai vallankäyttöön liittyviä teemoja. Useista tutkimuksista on käynyt ilmi, että kielitaitoa voidaan käyttää vaikutusvallan ja hyödyn saamiseksi, etenkin jos yritykselle on määritelty virallinen kieli, jonka osaamista kaikilta odotetaan. Näissä tilanteissa kielitaitoiset ihmiset hyötyvät tästä, ja kielitaito voi vaikuttaa henkilön asemaan vahvastikin. (Linn, Piekkari, Sanden 2018: 29.) Kieli onkin kytköksissä myös vallan jakaantumiseen, sillä kielitaito ja kielelliset resurssit voivat vaikuttaa rekrytointiin, suosituksen arviointiin ja palkitsemiseen (Lavric, Lesk & Stegu 2017: 286). Tämä kielitaidosta hyötyminen asemaa vahvistamalla ei kuitenkaan tullut vastauksista esiin, vaan kuten jo

aiemmin mainittu, erot suhtautumisessa olivat kytköksissä esimerkiksi kielitaitoon, henkilökohtaisiin tarpeisiin, asemaan ja työtehtävään. Suhtautuminen kieleen näkyi vastaajien mukaan myös siinä, miten innokkaasti tiettyjen tehtävien pariin hakeuduttiin ja miten esimerkiksi vieraalla kielellä työskentelyyn suhtauduttiin.

Englantia heikommin osaavat yleensä välttelevät siihen liittyviä hommia ja keskusteluja, ja näiltä myös usein kuulee enemmän valitusta kieleen liittyen. Vaikka yleinen englannin kielen taso on hyvä, niin jotkut tykkäävät selkeästi enemmän käyttää sitä työssään ja myös hakeutuvat enemmän englanninkielisten töiden pariin. Mies, 27.

Suhtautuminen englanninkielen käyttöön on suurimmalla osalla samanlaista. Suurin osa välttelee englanninkielen käyttöä. Esimerkkinä jos puhelu tulee ulkomaalaisesta numerosta, niin ihmiset välttelevät puheluun vastaamista viimeiseen asti. Nainen, 27.

Kielitaidon siis koettiin vaikuttavan esimerkiksi siihen, miten itse kykeni kommunikoidaan ja miten tilanteeseen oli mahdollista osallistua. Enemmistö vastaajista ei kuitenkaan itse kokenut jäävänsä ulkopuolelle keskusteluista tai sosiaalisista tilanteista, jos keskustelu käytiin englanniksi. Vaikka kieleen suhtautuminen ja kielitaito vaikuttaa siihen, millaisiin tehtäviin ja tilanteisiin henkilö hakeutuu ja missä tuntee olonsa mukavaksi, ei vastauksista käynyt ilmi epätasa-arvoista kohtelua tai valta-asetelmia kieleen liittyen. Huomionarvoista oli kuitenkin, että sosiaalisissa tilanteissa odotettiin osallistujilta englannin kielen taitoa; vain yksi vastaus liittyi siihen, että vuosia Suomessa asuneet ulkomaalaistaustaiset työntekijät eivät puhu suomea, ja tilanteissa kaikki ”pakotetaan” käyttämään englantia. Vaikka näkemykset kieltä kohtaan olivat erilaisia, ei vieraskielisiltä työntekijöiltä vastausten mukaan kuitenkaan odotettu suomen kielen taitoa tai osallistumista keskusteluun suomeksi. Muissa tutkimuksissa on saatu vastakkaisia tuloksia: paikallinen kieli nähdään luontevana valintana yrityskieleksi, ja vieraskielisen työntekijän tulee opetella kieli. Paikallisen kielen taito yhdistetään kommunikaatioon, ymmärrettävyyteen ja sosiaalisiin tilanteisiin; kieli-ideologisesti siis paikallinen kieli nähdään luonnollisempana valintana, ja tätä vaaditaan esimerkiksi uralla etenemisessä (Lønsmann 2015: 345–346). Onkin merkittävää, että samoja asenteita ei kohdistunut suomen kieleen tutkimuksen vastauksissa, vaan luonnolliseksi ja hyväksytyksi kielivalinnaksi valikoitui englantia, riippumatta osallistujien kielitaidon tasosta.

4.4 Kielenkäyttäjien asenteita

Tutkimuksessa mitattiin ja selvitettiin myös tunteita, joita englannin kieli työelämässä herättää. Vastaajat arvioivat kielen käyttöön liittyviä tuntemuksia, kielen tärkeyttä kansainvälistyvässä yritysmaailmassa ja englannin kielen mahdollista uhkaa suomen kielelle.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan sanallisesti niitä tuntemuksia, joita englannin kielen käyttö herättää ja joita kielen käyttöön liittyy. Tunteita kuvaavat termit olivat myönteisesti, kielteisesti tai neutraalisti sävyttyneitä. Kysymyksessä oli mahdollista valita kaikki vaihtoehdot, joiden vastaaja koki kuvaavan omia tuntemuksiaan kielen käyttöön liittyen. Vastaukset ja vastausvaihtoehdot on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13. Valitse vaihtoehdoista ne, jotka kuvaavat tuntemuksiasi englannin kielen käyttöön liittyen työelämässä.

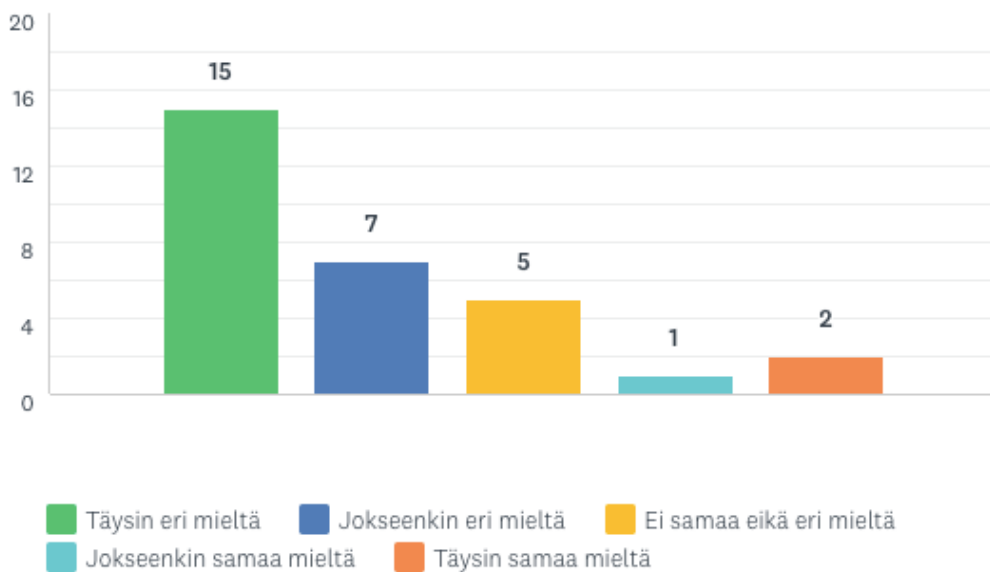
Vastausvaihtoehdot	Vastaukset
Neutraali	19
Sujuva	18
Rento	16
Vaivaton	13
Innostava	13
Epävarma	10
Ahdistava	6
Kuormittava	6
Turhauttava	5
Muu, mikä?	3
Pelottava	2

Suurin osa vastaajista koki kielenkäytön neutraaliksi, sujuvaksi ja rennoksi. Myös tämän jälkeen eniten vastauksia saaneet vaihtoehdot ovat sävyiltään positiivisia; englannin kielen käyttöä kuvattiin myös termein *vaivaton* ja *innostava*. Kaikki kielteisesti sävyttyneet tunneilmaukset olivat saaneet vähiten vastauksia. Epävarmuutta koki 10 vastaajaa, ahdistuneisuutta ja kuormittavuutta kuusi vastaajaa. Vain kaksi vastaajaa kuvasi kielenkäyttöä

pelottavaksi. Muu-kohdassa mainittuja tuntemuksia olivat kehitettävä, kirjoittaessa helpottava ja palkitseva. Kielenkäyttöön liittyviin arvioihin voi vaikuttaa kokemus oman kielitaidon vahvuudesta tai heikkoudesta. Jos oma kielitaito koetaan heikoksi, lisää tämä kieleen liitettyjä negatiivisia tuntemuksia, kuten stressiä, jännitystä ja ahdistusta (Virkkula 2008: 404–405). Vastauksissa oli kuitenkin tästä poikkeavia tuloksia: esimerkiksi osa kielen käyttöä ahdistavaksi, pelottavaksi, kuormittavaksi ja epävarmaksi kuvailleista vastaajista oli kuitenkin arvioineet kielitaitonsa hyväksi, muutama kieltä kuormittavaksi ja epävarmaksi kuvanneista vastaajista jopa kiitettäväksi.

Yleistyvää vieraan kielen käyttö voidaan kokea myös uhkaksi omalle äidinkielelle. Englannin kieli on globalisoituvan maailman voimakas käyttökieli, joka nähdään usein muita kieliä syrjäyttävänä kielenä. Kielestä voi tulla puhuma-alueella uhka, kun se siirtyy alkuperäiseltä käyttöalueeltaan uudelle alueelle ja valtaa tilaa alueen alkuperäisiltä kieliltä. Tätä asetelmaa pyritään kuitenkin myös kyseenalaistamaan: kieliympäristöön mahtuu useampi kuin yksi kieli, eikä vieras kieli automaattisesti tarkoita uhkaa muille, pienemmille kielille. Kielillä onkin usein omat käyttöalueensa ja -tilanteensa. (Blommaert 2010: 43–44.) Myös kansainvälisessä liike-elämässä englannin kieli on liitetty paikallisen kielen ja sen käytön syrjäyttämiseen, asettaen paikallisen kielen ja englannin kilpailuasetelmaan; kielten suhde ei kuitenkaan usein ole näin yksioikoinen (Lønsmann 2015: 340). Englannin kielellä on vahva asema ja Suomessakin liike-elämän kieli onkin yhä useammin englanti. Englannin kielen asemasta huolimatta suomen kielellä on vahva yhteiskunnallinen asema, jonka turvaa kielilaki, perustuslaki ja muut kielipoliittiset toimet. Kyselyllä selvitettiin, kokevatko vastaajat englannin kielen ja sen käytön uhkana suomen kielelle ja kielitaidolle. Tutkittavista vain kolme oli täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että englannin kieli uhkaa suomen kieltä, sen käyttöä ja kielitaitoa työelämässä. Enemmistö vastaajista ilmoitti olevansa täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Vastausten jakaantuminen on esitetty taulukossa 14.

Taulukko 14. Koen englannin kielen uhkaavan suomen kieltä, sen käyttöä ja suomen kielen kielitaitoa työelämässä.

Suhtautuminen englannin kieleen oli siis tästä näkökulmasta myönteinen, eikä sen koettu uhkaavan suomen kieltä ja kielitaitoa työelämässä. Vastauksista kävi ilmi, että englannin kieltä vierastettiin silloin, kun mahdollisuus suomen kielen käyttöön tai suomenkieliseen vastineeseen on olemassa. Tämä on havaittu myös esimerkiksi Virkkulan artikkelissa, jossa kieli koetaan kielteisenä ja syrjäyttävänä silloin, kun sitä käytetään ”turhaan” (2008: 395–396). Englannin kielen käyttö hyväksytään siis tilanteissa, joissa vieraan kielen käytöllä on oikea peruste. Englannin kieleen liitetään kielteisiä ajatuksia silloin, kun käytölle ei ole perustetta tai tilanteessa olisi mahdollista käyttää suomea.

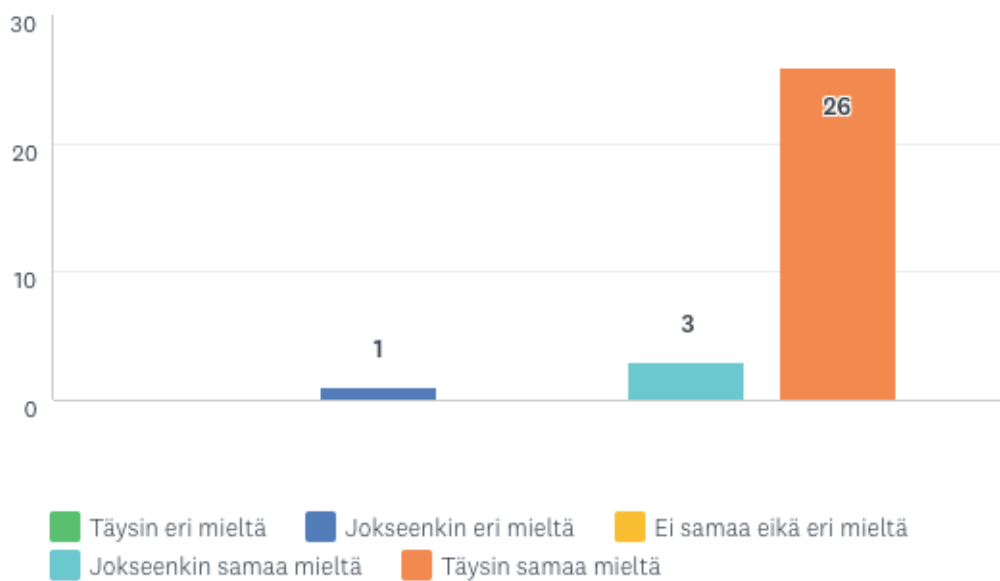
Käytetään liikaa englannin kielisiä termejä vaikka suomenkielinenkin on olemassa ja vielä selkeämmin kuvaavana. Mies, 62.

Toiveissa olisi että suomalaisissa yrityksissä puhuttaisiin pääsääntöisesti suomea. Nainen, 45.

Sen sijaan englannin kieli ja kielitaito koettiin tarpeellisena kansainvälistyvän työelämän ja kilpailukyvyn kannalta (taulukko 15). Vastaajista 26 ilmoitti olevansa täysin samaa mieltä väittämän ”*Englannin kielitaito ja sen käyttäminen on tarpeellista kansainvälistyvän työelämän ja kilpailukyvyn kannalta.*” kanssa – kolme vastaajaa koki olevansa väitteen kanssa jokseenkin samaa mieltä ja vain yksi vastaaja vastasi olevansa väitteen suhteen jokseenkin eri mieltä.

Vuosituhanen vaihteessa tehdyssä tutkimuksessa ilmapiiri kieltä kohtaan on ollut samansuuntainen yritysmaailmasta puhuttaessa: vaikka englannin kielen koettiin aiemmassa tutkimuksessa rappeuttavan suomen kieltä, kielen käytön nähtiin samalla olevan luonnollista kehitystä, joka liittyy kansainvälisen yritystoiminnan kilpailukykyyn (Hyrkstedt & Kalaja 2000: 379–382).

Taulukko 15. Englannin kielitaito ja sen käyttäminen on tarpeellista kansainvälistyvän työelämän ja kilpailukykyyn kannalta.

Englannin kieli ja kielitaito nähtiin siis hyvin tärkeänä tekijänä työelämän kilpailukykyyn kannalta. Kielet ja niiden osaaminen koettiin vastausten perusteella voimavarana, eikä englantia koettu muilta kieliltä tilaa valtaavaksi, suomen kielen asemaa uhkaavaksi kieleksi. Kielet toimivat työelämässä rinnakkain, palvellen eri käyttötarkoituksia. Kielitaito voikin olla yritykselle tärkeää liikevoiton ja kilpailukykyyn kannalta, mutta kielitaidolla on myös vahva henkilökohtainen merkitys: kielitaito nähdään henkilökohtaisella tasolla hyödyllisenä, osana ammatillista osaamista. Viestintätaitojen korostuessa myös vieras kieli halutaan nykyään hallita riittävällä tasolla (KTO 2009: 158–159). Asenne on myönteinen etenkin silloin, kun kielellä ja sen käytöllä on todellinen tarve, esimerkiksi kansainvälistymisen myötä lisääntyneillä tilanteilla, joissa kielitaito on ehto kommunikaatiolle. Kielitaito on siis etu, mutta myös välttämättömyys ja työväline tavoitteiden saavuttamiseksi. (Virkkula 2008: 393–394.) Avoimissa vastauksissa toistuivatkin ajatukset englannin kielestä osana työelämää.

Koen, että tulevaisuudessa englannin kielen käyttö on yhä merkittävämpi osa suomalaista työelämää. Nainen, 43.

Mielestäni Englanti on nykyaikana olennainen osa työelämää, eikä ole kohtuutonta edellyttää sitä työnhakijoilta. Nainen, 28.

Kielitaito erittäin tärkeä osa työelämää, sillä perusteet ulkomailta tulevalla työvoimalla ovat Suomessa jo pelkästään taloudellisia. Mies, 27.

Hyötyjä nähtiin yrityksen ja yksilön eli työntekijän kannalta, ja kieli nähtiin myös henkilökohtaisena kilpailuvalttina ja työvälineenä uusien mahdollisuuksien avaajaksi. Englantiin yhteisenä käyttökielenä liitettiin myös ajatuksia kommunikaatiota helpottavana tekijänä. Etenkin kansainvälisyys ja digitalisaatio nähtiin kielitaidon tarvetta lisäävinä tekijöinä. Vain yhdessä vastauksessa mainittiin huoli suomen kielen taidon heikkenemistä englannin kielen vaikutuksen alaisena. Eroja nähtiin myös siinä, missä kieltä tarvittiin ja käytettiin. Yksi vastaus liittyi myös laajemmin kielitaitoon ja sen arvostamiseen; vastauksesta kävi ilmi, että muutakin kielitaitoa kuin englannin kielen taitoa pitäisi käyttää yrityksissä hyväksi.

Englantia on mielestäni hyvin tärkeää osata ja se on ehdottomasti kilpailuvaltti, jos haluaisi vaihtaa esim. työpaikkaa. Toisaalta työelämässä oletetaan, että kaikki osaavat englantia, mutta hyvä kielitaito auttaa yksilöä hyvin pitkälle työelämässä ja sen merkitys on suurempi kuin itse oletusarvo, että kaikki osaavat englantia. Kielessä huolestuttaa se, että samalla oma suomenkielentaito surkastuu, kun puhekieli muuttuu ja siihen tulee mukaan englanninkielisiä ilmaisuja. Nainen, 25.

Ymmärrän että joillekin ihmisille vieraan kielen käyttö voi olla pelottavaa ja ahdistavaa, mutta sen käyttö olisi mielestäni erityisen tärkeää uusien mahdollisuuksien avaamiseksi. Varsinkin Suomen kokoisessa maassa kansainvälinen yhteistyö olisi hyvin välttämätöntä, riippuen tietysti alasta ja työpaikasta. Olisi harmillista, jos mahdollisuuksia menisi ohi sen vuoksi, että ei uskalleta kommunikoida muilla kielillä, tosin uskon että se ei tällä hetkellä ole iso huolen aihe Suomessa. Nainen, 25.

Mielestäni on hyvä, että englanninkieli on tullut mukaan työelämään vahvemmin, sillä mielestäni se lisää kyvykkyyttä ja valmiutta kommunikoida paremmin. Oman kokemukseni perusteella yksi yhteinen kommunikaatiokieli esimerkiksi käytettävän ammattisanaston ja -termien osalta helpottaa kaikkia osapuolia ymmärtämään kontekstin paremmin. Nainen, 30.

Digitalisaation kehittyessä englannin kielen taidon merkitys kasvaa entisestään. Työpaikka ja sen työntekijät voivat olla nykyään pitkin poikin maapalloa, minkä takia on tarpeellista osata kommunikoida englanniksi. Tämän kehityksen nopeus riippuu tosin alasta ja sijainnista –

suuren kaupungin viestintätoimistossa tai mainostoimistossa kuulee englantia ja suomea sekaisin jo päivittäin, mutta samaa tuskin tapahtuu autokorjaamossa Kiteellä. Mies, 27.

Työntekijöiden kielitaitoa ei käytetä tarpeeksi hyväksi. Ihmiset osaa muutakin kuin englantia. Mies, 50.

Kaikkiaan kieleen suhtauduttiin siis myönteisesti niin kielenkäytön tuntemuksia kuvaavissa termeissä ja vastauksissa liittyen Englantiin uhkana suomen kielelle ja Englannin kielen tarpeellisuuteen kansainvälisessä työelämässä. Hyötyjä liitettiin niin yritykseen kuin yksilöön; kieli on voimavara molemmille. Englannin kielen ei myöskään nähty uhkaavan suomen kieltä, ja vain muutama maininta liittyi kielen käyttöön ”turhissa tilanteissa” tai huoleen oman suomen kielen taidon ruostumisesta.

5 Lopuksi

Englannin kieli on saavuttanut vahvan aseman nykypäivän työelämässä. Kieltä käytetään syntyneiden tarpeiden, kuten vierasperäisen työvoiman, yritysten kansainvälistymisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn takia. Osa yrityksistä on määrittänyt kielen käyttöön erilaisia linjauksia ja ohjeistuksia, joilla pyritään vastaamaan kielitaitovaatimuksiin nykypäivänä, kun yhä harvempi pärjää työympäristössä pelkkää äidinkieltään käyttäen. Englannin kielen käyttö lisääntyy työelämässä kiihtyvää vauhtia, ja sen rooli nähdään vahvana myös vastaisuudessa.

Omassa tutkimuksessani olen syventynyt viidessä eri yrityksessä työskentelevien työntekijöiden ajatuksiin Englannin kielestä työelämässä. Tutkimus pyrki selvittämään tuntemuksia, asenteita ja mielipiteitä melko kattavasti: vastaajien kielitaitoa, yritysten kielitaitovaatimuksia ja kielilinjauksia, kielenkäyttötilanteita, erilaisia selviytymiskeinoja, sosiaalisia tilanteita sekä ajatuksia Englannin kielen asemasta ja tarpeellisuudesta. Vastauksissa korostui yksilölliset ajatukset ja tarpeet kieleen ja sen käyttöön liittyen. Englannin kieltä käytetään työelämässä laajasti erilaissa yhteyksissä, ja vaikka moni vastaaja koki kielitaitonsa riittäväksi, aiheutti kielen käyttö kuitenkin myös epävarmuuden tuntemuksia esimerkiksi itseilmaisuun ja suulliseen kielenkäyttöön liittyen. Kielitaito on yrityksissä olettaamus, mutta useasta yrityksestä viralliset kielilinjaukset puuttuvat. Linjausten puuttuessa kielikäytännöt muotoutuvat yrityksissä esimerkiksi osallistujien kielitaidon ja äidinkielen mukaan. Kieli

koettiin myös hyvin yksimielisesti tarpeelliseksi kansainvälistyvän työelämän kannalta, eikä sen koettu uhkaavan suomen kieltä työelämässä. Avoimista vastauksista nousi esiin kiinnostavia teemoja, kuten työntekijöiden tarve selkeämmille ohjeille kielenkäytöstä työssä sekä lisäkoulutuksen tarve. Kielitaito onkin hyödyke, jonka hallitseminen nähdään henkilökohtaisena etuna. Englanti nähtiinkin luontevana valintana useissa tilanteissa, joissa osallistujina oli vieraskielisiä henkilöitä; mainintoja suomen kielen asettamisesta etusijalle tai vieraskielisten työntekijöiden osallistumisesta keskusteluun aloittelevalla suomen kielen taidolla ei ollut, vaan kieleksi valittiin englanti tai se vaihdettiin englanniksi. Koska yritysmaailman kielimaisema ja kielitaitovaatimukset ovat nopeassa muutoksessa, vaativat nämä muutokset reaktioita niin työntekijöiltä kuin työnantajiltakin. Tutkimuksessa kävi ilmi, ettei esimerkiksi kielen käyttöön liittyviä epävarmuuksia tai lisäkoulutuksen tarvetta ole käyty tutkimuksen kohteina olevissa yrityksissä johdonmukaisesti läpi. Kielitaito nähdäänkin olettamuksena, jonka kehitystä ja ylläpitoa ei välttämättä huomioida ja huolleta tarvittavalla tavalla.

Kyselytutkimuksen teemat olivat laajoja, ja tutkimusaiheeksi olisikin riittänyt jopa rajatumpi tutkimuksen kenttä, esimerkiksi yritysten kielitaitovaatimukset ja kielilinjaukset. Aihetta olisi ollut mahdollista lähestyä monesta näkökulmasta, esimerkiksi tutkimalla vastaajien taustan, kuten iän, sukupuolen tai muiden tekijöiden vaikutusta tutkimustuloksiin. Edellytyksenä tälle olisi ollut suurempi tutkimusaineisto eli useampi vastaaja. Kiinnostava lisätutkimusaihe olisi myös vieraskielisiltä työntekijöiltä odotettu suomen kielen taito ja tämän vaikutus kielivalintoihin. Tavoitteena oli kuitenkin luoda katsaus erilaisille tuntemuksille ja ajatuksille, joita kielen käyttö herättää sekä työntekijöiden keskuudessa nouseviin epäkohtiin, toiveisiin ja tarpeisiin.

Kieli onkin yrityksissä entistä merkittävämpi tekijä, ja vaikka kirjatut kielilinjaukset varmasti yhä enemmistöltä puuttuvat, kasvaa tarve erilaisille ohjeille ja muille kieleen liittyville toimille. Kieltä käytetään ja se muovautuu myös ilman kirjattuja linjauksia, mutta kirjattujen linjausten hyöty liittyy kommunikaation ja kielenkäytön selkeyteen ja ne voivat samalla vähentää epävarmuustekijöitä ja epätasa-arvoa ylläpitäviä tekijöitä esimerkiksi lisäkoulutuksen tai selkeästi määriteltujen taitovaatimusten kautta. Kiinnostava lisäkysymys tai lisätutkimusaihe olisikin syvällisempi tieto siitä, millaisia kirjatut linjaukset yrityksissä ovat ja miten nämä linjaukset on ymmärretty ja otettu yrityksissä käyttöön; pelkkä linjaus ei vielä tarkoita, että kielipoliittisen ohjeen sisältö olisi yhteisesti ymmärretty ja otettu käyttöön. Tulevaisuudessa kieleen liittyviin tekijöihin kiinnitetään toivottavasti lisähuomiota myös

työelämässä, joten lisätutkimus siitä, mikä edistää kielilinjausten johdonmukaista toteutumista ja käyttöönottoa olisi hyödyllistä. Tärkeä lisäkysymys olisi ollut myös se, tarjotaanko työpaikoilla englannin kielen tai muiden kielten lisäkoulutusta; tämä nousi vastauksissa selkeäksi tarpeeksi, mutta lisätietoa olisi tarvittu siitä, tarjotaanko tätä mahdollisuutta yleisesti työpaikoilla. Nykypäivän työelämätaidot painottuvatkin vuorovaikutustaitoihin, suullisen, kirjallisen ja digitaalisen viestinnän taitoihin, joustavaan oppimiseen ja oman osaamisen kehittämiseen. Työelämän osaamisvaatimukset muuttuvat nopeasti ja omaa osaamista kehitetään osana nykyaikaista työ kulttuuria. Yksi kehityskohde onkin esimerkiksi digitaitojen ohella kielitaito, jonka avulla ylläpidetään yrityksen kilpailukykyä ja tuottavuutta, mutta myös yksilön omaa työllistymistä tukevaa osaamista. (Ks. Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämisspalvelut 2019). Tutkimusaihe onkin siis ajankohtainen, sillä kieleen liittyvät teemat ovat esillä työelämässä nyt ja tulevaisuudessa.

Lähteet

- Blommaert, Jan 2010: *Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ehrenreich, Susanne 2010: English as a Business Lingua Franca in a German Multinational Corporation: Meeting the Challenge. *The Journal of Business Communication*, 47(4), 408–431. Association for Business Communication. DOI 10.1177/0021943610377303.
- Elinkeinoelämän keskusliitto 2018: Paras Suomi? 31 ehdotusta Suomen vetovoiman lisäämiseksi. https://ek.fi/wp-content/uploads/EK_Paras-Suomi_31-ehdotusta-Suomen-vetovoiman-lisaamiseksi_EK_kommentit_29.10.pdf. Viitattu 4.3.2020.
- Garcia-Yeste, Miquel & Negretti, Rafaella 2015: Lunch keeps People Apart: The Role of English for Social Interaction in a Multilingual Academic Workplace. *Multilingua* 34 s. 93–118. De Gruyter Mouton. DOI 10.1515/multi-2014-1038.
- Garrett, Peter 2010: *Attitudes to Language (Key Topics in Sociolinguistics)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hazel, Spencer 2015: Identities at odds: embedded and implicit language policing in the internationalized workplace. *Language and Intercultural Communication*, 15(1), 141–160. Routledge. DOI 10.1080/14708477.2014.985311.
- Hakulinen, Auli – Jyrki Kalliokoski – Salli Kankaanpää – Antti Kanner – Kimmo Koskenniemi – Lea Laitinen – Sari Maamies – Pirkko Nuolijärvi 2009: *Suomen kielen tulevaisuus: Kielipoliittinen toimintaohjelma*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 7. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk7/suomen_kielen_tulevaisuus_kotus_verkkojulkaisuja_7.pdf.
- Helsingin Sanomat: Häpeän kielitaitoani ja toistaiseksi olen onnistunut välttämään yliopistolla kurssit, jotka pidetään englanniksi. Mieliopidekirjoitus 12.11.2019. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006304190.html>. Viitattu 4.3.2020.
- Helsingin Sanomat: Kielivirheistä huomauttelu opettaa vaikenemaan kaikilla kielillä. Mieliopidekirjoitus 14.11.2019. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006306707.html>. Viitattu 4.3.2020.
- Helsingin Sanomat: Englanti ei ole helppo kieli, jonka oppiminen kävisi leikistä. Mieliopide 19.9.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006641644.html>. Viitattu 2.1.2021.
- Helsingin Sanomat: Englanti syö suomen. 27.5.2020. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006507424.html>. Viitattu 2.1.2021.
- Helsingin Sanomat: Juteini-palkinto on myönnetty professori Janne Saarikivelle. 28.11.2020. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007648822.html>. Viitattu 2.1.2021.
- Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämisspalvelut 2019: Tulevaisuuden työelämätaidot henkilöstön kehittämisen tueksi. <https://hyplus.helsinki.fi/wp-content/uploads/2019/09/Tulevaisuuden-tyoelamataidot.pdf>. Viitattu 22.1.2021.
- Hyrkstedt, Irene & Kalaja, Paula: 2000: ”Heikot sortuu elontieillä”: Asenteista englannin kieleen. Teoksessa Kalaja, Paula – Lea Nieminen (toim.) *Kielikoulussa – kieli koulussa*

- s. 369–386. AFinLAN vuosikirja 2000. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 58. Jyväskylä.
- Härmävaara, Hanna-Ilona 2017: Official Language Policy as a Factor in Using Receptive Multilingualism Among Members of an Estonian and a Finnish Student Organization. Teoksessa Siiner, M., Koreinik, K. and Brown, K. (toim.) *Language Policy Beyond the State*. Springer. DOI 10.1007/978-3-319-52993-6_11.
- Kalaja, Paula 1999: Kieli ja asenteet. Teoksessa Sajavaara, Kari – Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 45–72. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kangasharju, Helena & Piekkari, Rebecca & Säntti, Risto 2010: Yrityksen kielipolitiikka: Missä se piilee? Teoksessa Lappalainen, Hanna – Marja-Leena Sorjonen ja Maria Vilkuna (toim.) *Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan*. s. 136–157. Helsinki: SKS.
- Kotimaisten kielten keskus: Kielitieto. <https://www.kotus.fi/kielitieto/kielipolitiikka>. Viitattu 12.1.2021.
- Lappalainen, Hanna & Nuolijärvi, Pirkko 2020: Luku 21 Sosiolingvistiikka. Teoksessa Luodonpää-Manni, Milla – Markus Hamunen – Reetta Konstenius – Matti Miestamo – Urpo Nikanne – Kaius Sinnemäki (toim.) *Kielentutkimuksen menetelmiä I-V* s. 864–895. Helsinki: SKS.
- Lavric, Eva & Lesk, Susanne & Stegu, Martin 2017: Multilingualism in business: Language policies and practices. *Handbook of Business Communication: Linguistic Approaches* s. 269–318. De Gruyter. DOI 10.1515/9781614514862-013.
- Linn, Andrew & Piekkari, Rebecca & Sanden, Guro 2018: Language standardization in sociolinguistics and international business: Theory and practice across the table – *Interactions and Policies; English in Europe* Volume 5 s. 19–45. DOI: 10.1515/9781501506833-002.
- Lønsmann, Dorte 2015: “Language Ideologies in a Danish Company with English as a Corporate Language: ‘It Has to Be English.’” *Journal of Multilingual & Multicultural Development* 36(4): s. 339–356. DOI 10.1080/01434632.2014.921187.
- Lønsmann, Dorte 2017: “A catalyst for change: language socialization and norm negotiation in a transient multilingual workplace.” *Journal of Linguistic Anthropology* 27(3): 326–343. DOI 10.1111/jola.12162.
- Lønsmann, Dorte & Mortensen, Janus 2018: “Language policy and social change: A critical examination of the implementation of an English-only language policy in a Danish company.” *Language in Society* 47(3) s. 435–56. Cambridge: Cambridge University Press. DOI 10.1017/S0047404518000398.
- Mäntynen, Anne – Mia Halonen – Sari Pietikäinen – Anna Solin 2012: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä [Theory and practice in the analysis of language ideologies]. *Virittäjä* 116. <https://journal.fi/virittaja/article/view/6815>. Viitattu 19.1.2021.
- Nevalainen, Terttu 2015: Suuret kielet ja pienet kielet. Teoksessa Nevalainen, Terttu – Matti Rissanen – Irma Taavitsainen (toim.) *Englannin aika: elävän kielen kartoitusta* s. 14–45. Helsingin yliopiston nykykielten laitos.

- Nuolijärvi, Pirkko 2008: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. Teoksessa Piirainen-Marsh, Arja – Kari Sarjavaara (toim.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö* s. 13–38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pahta, Päivi 2015: Maailma puhuu englantia. Teoksessa Nevalainen, Terttu – Matti Rissanen – Irma Taavitsainen (toim.) *Englannin aika: elävän kielen kartoitusta* s. 46–87. Helsingin yliopiston nykykielten laitos.
- Sanden, Guro 2015: Corporate Language Policies – What are they. *Journal of Economics, Business and Management*, Vol. 3, No. 11. s. 1097–1101. DOI 10.7763/JOEBM.2015.V3.341
- Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu Finto: <https://finto.fi/tsr/fi/page/p13055>. Viitattu 1.3.2020.
- Virkkula, Tiina 2008: Työntekijöiden kokemuksia englannista yritysmaailman yhteisenä kielenä. Teoksessa Kääntä, Leila – Sirpa Leppänen – Tarja Nikula (toim.) *Kolmas kotimainen* s. 382–421. Tietolipassarja 224. Helsinki: SKS.

Liite 1: Kyselylomake

1. Ikä:
2. Sukupuoli
 - Nainen
 - Mies
 - Muu/en halua kertoa
3. Asuinpaikkakuntasi:
4. Minkä alan yrityksessä työskentelet?

Asennus/huolto
Asiakaspalvelu
Henkilöstöhallinto/rekrytointi
Hotelli- ja ravintola-ala
IT/tietoliikenne
Johtotehtävät
Julkishallinto/järjestöt
Kauneudenhoito/hyvinvointi
Kaupan ala
Kiinteistöala
Konsultointi/valmennus
Koulutus/opetus
Kulttuuri/humanistinen ala
Lainopillinen ala
Liikenne/kuljetus/ logistiikka
Luonnontiede/maa- ja metsätalous
Lääketeollisuus/farmasia
Markkinointi/mainonta
Matkailuala
Media/viestintä
Myyntitehtävät
Ostotehtävät/hankinta
Pankki/rahoitus/vakuutus
Rakennusala
Suunnittelu
Taloushallinto/tilintarkastus
Tekniikka
Teollisuus/tuotanto
Terveystieteet/sosiaaliala
Toimistotyö
Tutkimus/kehitys
Vienti/tuonti
Yrittäjyys
Muu, mikä:

5. Äidinkielenäsi:

6. Mitä kieliä käytät työssäsi, joko työtehtävissäsi tai sosiaalisissa tilanteissa?
7. Käytätkö englantia tai odotetaanko sinulta sen käyttöä työssäsi tai työpaikallasi?
- Kyllä
 - En
8. Arvioi englannin kielen taitoasi.
- Erinomainen
 - Kiitettävä
 - Hyvä
 - Tyydyttävä
 - Kohtalainen
 - Välttävä
 - Ei kielitaitoa
9. Kuinka paljon käytät englantia työssäsi?
- Päivittäin
 - Lähes päivittäin
 - Useamman kerran viikossa
 - Vähintään kerran viikossa
 - Vähintään kerran kuussa
 - Vähemmän kuin kerran kuussa
10. Millaisissa tilanteissa käytät englantia? Valitse yksi tai useampi.
- Keskustelu kollegojen kanssa
 - Esiintyminen
 - Asiakastapaamiset
 - Kokoukset tai palaverit
 - Tapaamiset yhteistyökumppaneiden kanssa
 - Kirjallinen viestiminen, esimerkiksi sähköposti tai muut viestintäsovellukset
 - Sisällöntuotanto ja tekstin tuottaminen
 - Muu, mikä:
11. Onko työpaikallasi ohjeistuksia tai suosituksia eri kielten käyttöön ja kielivalintoihin?
- Kyllä, mitä?
 - Ei
12. Onko työroolisi tai tilanne työpaikallasi muuttunut työsuhteesi aikana niin, että se vaikuttaa kielitaitovaatimuksiin?
- Kyllä, miten?
 - Ei
13. Oletetaanko yrityksessäsi automaattisesti työntekijöiden kielitaidon riittävän englanniksi työskentelyyn?
- Kyllä, kielitaito on vaatimus, joka tuotiin esiin työhakemuksessa tai työhaastattelussa
 - Kyllä, mutta kielitaitoa ei ole kartoitettu tai kysytty työtä hakiessa
 - Ei

14. Kerro lisää työpaikkasi kielitaitovaatimuksista ja ohjeista.
15. Koen kielitaitoni riittävän työtehtävistäni selviytymiseen.
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
16. Koen tarvitsevani lisääapua tai -koulutusta englannin käyttöön.
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
17. Kerro lisää kielitaitoosi liittyen.
18. Minun on vaikeampi ilmaista itseäni englanniksi kuin äidinkielelläni (kirjallisesti/suullisesti).
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
19. Koen seuraavat kielenkäytön osa-alueet haastavimmiksi englanniksi kuin äidinkielelläni (lukeminen/kuullun ymmärtäminen).
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
20. Englanniksi työskentely vie enemmän aikaa ja resursseja kuin äidinkielelläni työskentely.
- Täysin samaa mieltä
 - Jokseenkin samaa mieltä
 - Ei samaa eikä eri mieltä
 - Jokseenkin eri mieltä
 - Täysin eri mieltä
21. Kerro lisää kielen haastavuuteen ja siihen käytettyihin resursseihin liittyen.
22. Mikäli englannin kielitaitosi ei jossain tilanteessa riitä, mistä haet apua?
- Kysyn kollegalta
 - Käytän kääntäjää tai sanakirjaa
 - Kysyn ystävältä tai perheenjäseneltä
 - En pyydä apua, vaan ilmaisen asian toisella tavalla

- Jätän asian tekemättä/sanomatta
- Muu, mikä:

23. Miten toimit tilanteessa, jossa englannin kielitaitosi ei riitä?

24. Valitse vaihtoehdoista ne, jotka kuvaavat tuntemuksiasi englannin kielen käyttöön liittyen työelämässä.

- Vaivaton
- Ahdistava
- Sujuva
- Rento
- Pelottava
- Neutraali
- Kuormittava
- Innostava
- Turhauttava
- Epävarma
- Muu, mikä:

25. Jään ajoittain ulkopuolelle englanniksi käydyistä keskusteluista, sillä en ymmärrä keskustelua tai uskalla ottaa siihen osaa.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

26. Onko suhtautuminen englannin käyttöön yrityksen sisällä samanlaista, vai oletko huomannut suhtautumisessa eroja työntekijöiden keskuudessa?

27. Koen englannin kielen käytön työelämässä uhkaavan suomen kieltä ja suomenkielisten kielitaitoa.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

28. Englannin kielitaito ja sen käyttäminen on tarpeellista kansainvälistyvän työelämän ja kilpailukyvyn kannalta.

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

29. Kerro vapaasti muista työelämän kielen käyttöön liittyvistä ajatuksistasi.